

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

Vodič kroz praksu Europske konvencije o ljudskim pravima

Pravo Europske unije u
sudskoj praksi Suda

Ažuriran 31. kolovoza 2024.

Pripremljeno Tajništvo. Nije obvezujuće za Sud.

Izdavači ili organizacije koji žele prevesti i/ili reproducirati ovo izvješće ili dio ovog izvješća u tiskanom ili elektroničkom obliku trebaju ispuniti obrazac za kontakt: [request to reproduce or republish a translation](#) (zahtjev za reproduciranje ili ponovno objavljivanje prijevoda) za daljnje informacije o postupku odobravanja.

Ako želite provjeriti koji se prijevodi vodiča kroz sudsku praksu trenutno pripremaju, pogledajte popis [prijevoda u pripremi](#).

Ovaj vodič pripremio je Odjel za praćenje sudske prakse te on ne obvezuje Sud. Može biti podvrgnut uredničkim izmjenama.

Za ovaj prijevod, koji se objavljuje u dogovoru s Vijećem Europe i Europskim sudom za ljudska prava, odgovoran je isključivo Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Ovaj vodič izvorno je sastavljen na francuskom jeziku. Tekst je dovršen 31. kolovoza 2024. Redovito će se ažurirati.

Vodiči kroz sudsku praksu dostupni su za preuzimanje na <https://ks.echr.coe.int>. Za ažuriranje ove publikacije pratite račun Suda na Twitteru na https://twitter.com/ECHR_CEDH.

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2024.

Sadržaj

Bilješka čitateljima	5
Uvod	6
I. Opseg preispitivanja od strane Suda mjera koje se odnose na pravo Europske unije	6
A. Nenadležnost Suda za ispitivanje zahtjeva protiv Europske unije, njezinih akata i njezinih institucija	6
B. Odgovornost država u pogledu primarnog prava Unije	7
C. Preispitivanje nacionalnih mjera za provedbu prava Unije: pretpostavka istovjetne zaštite	8
1. Načelo	8
2. Uvjeti primjene	9
a. Nepostojanje manevarskog prostora za domaće vlasti	9
b. Iskorištavanje punog potencijala nadzornog mehanizma predviđenog pravom Unije	10
3. Kad u okolnostima predmeta zaštita nije očigledno manjkava	11
4. Posljedica primjene pretpostavke istovjetne zaštite	11
D. Preispitivanje nacionalnih mjera za primjenu prava Unije u nedostatku pretpostavke istovjetne zaštite	12
E. Preispitivanje usklađenosti nacionalnih mjera s pravom Europske unije i tumačenje prava Europske unije	12
F. Primjeri preispitivanja od strane Suda nacionalnih mjera kojima se primjenjuje pravo Europske unije	12
1. Vraćanje tražitelja azila iz jedne države članice EU-a u drugu	13
2. Mehanizmi uzajamnog priznavanja: pravosudna suradnja među državama članicama EU-a u građanskim i kaznenim stvarima	13
a. Izvršenje presude donesene u Europskoj uniji	13
b. Europski uhiđbeni nalog	14
i. Članak 2. Konvencije i pozitivne obveze	14
ii. Članak 3. Konvencije	15
iii. Članak 5. stavak 1. Konvencije	16
iv. Članak 6. Konvencije	16
v. Članak 8. Konvencije	16
c. Skrbništvo nad djecom i nezakonito odvođenje djece od strane roditelja	17
3. Odvjetnička tajna	17
4. Zabrana određenih trgovačkih djelatnosti	18
5. Zapljena pokretne imovine	18
II. Međudjelovanje postupka pred Sudom Europske unije i Konvencije	19
A. Pitanja dopuštenosti	19
1. Postupak pred Sudom Europske unije i iscrpljivanje domaćih pravnih sredstava	19
2. Postupak u tijeku	19
B. Obveza navođenja razloga za odbijanje upućivanja zahtjeva Sudu Europske unije za prethodnu odluku	20
C. Ocjena razumnosti duljine trajanja domaćeg postupka nakon upućivanja zahtjeva Sudu Europske unije za prethodnu odluku	21

D. Odbijanje Suda Europske unije da strankama dopusti odgovoriti na mišljenje nezavisnog odvjetnika	22
E. Prepoznavanje važnosti pravosudnog dijaloga između Suda Europske unije i nacionalnih sudova.....	23
III. Upućivanje na pravo Europske unije u sudskoj praksi Suda	24
A. Opća razmatranja	24
B. Azil i imigracija	25
C. Pošteno suđenje i djelotvorno pravno sredstvo	28
1. Područje primjene članka 6. Konvencije	28
2. Pravo na pristup sudu	29
3. Poštenost postupka	29
4. Prava obrane	30
D. Privatni i obiteljski život i zaštita dopisivanja	31
1. Privatni život i zaštita podataka	31
2. Obiteljski život.....	32
E. Sloboda izražavanja.....	33
F. Sloboda okupljanja i udruživanja	34
G. Jednako postupanje i zabrana diskriminacije	35
H. Pravo na mirno uživanje vlasništva	36
I. Izbori za Europski parlament.....	38
J. Načelo <i>ne bis in idem</i>	39
K. Ostala pitanja	40
Popis navedenih predmeta	43

Bilješka čitateljima

Ovaj vodič jedan je u nizu vodiča kroz sudsku praksu koje je objavio Europski sud za ljudska prava (dalje u tekstu: „Sud“, „Europski sud“ ili „Strasburški sud“) kako bi informirao pravne praktičare o najvažnijim presudama i odlukama koje je donio Strasburški sud. U ovom se vodiču analizira i sažima sudska praksa Suda o pravu Europske unije. Treba ga čitati zajedno s vodičima kroz sudsku praksu po člancima, na koje sustavno upućuje.

Sudska praksa navedena je selektivno: riječ je o vodećim, značajnim i/ili nedavnim presudama i odlukama*.

Presude i odluke Suda ne služe samo za odlučivanje u predmetima pred Sudom već i općenitije za pojašnjenje, zaštitu i razvoj pravila koja proizlaze iz Europske konvencije o ljudskim pravima (dalje u tekstu „Konvencija“ ili „Europska konvencija“), čime doprinose tome da države poštuju obveze koje su preuzele kao ugovorne stranke (*Irska protiv Ujedinjene Kraljevine*, 1978., stavak 154., i, u novije vrijeme, *Jeronovičs protiv Latvije* [VV], 2016., stavak 109.).

Stoga je zadaća sustava ustanovljenog Konvencijom odlučivati, u općem interesu, o pitanjima javne politike, čime se podižu opći standardi zaštite ljudskih prava i širi poznavanje jurisprudencije iz područja ljudskih prava diljem zajednice država potpisnica Konvencije (*Konstantin Markin protiv Rusije* [VV], 2012., stavak 89.).

Doista, Sud je naglasio ulogu Konvencije kao „ustavnog instrumenta europskog javnog poretka“ u području ljudskih prava (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], 2005., stavak 156., i, nedavno, *N.D. i N.T. protiv Španjolske* [VV], 2020., stavak 110.).

Nedavno je Protokolom br. 15 uz Konvenciju u preambulu Konvencije uneseno načelo supsidijarnosti. Tim se načelom „nameće zajednička odgovornost država stranaka i Suda“ u pogledu zaštite ljudskih prava, a nacionalna tijela i sudovi moraju tumačiti i primjenjivati domaće pravo na način koji osigurava puni učinak prava i sloboda definiranih u Konvenciji i njezinim protokolima (*Grzęda protiv Poljske* [VV], 2022., stavak 324.)

* Hiperveze na predmete navedene u elektroničkoj inačici vodiča usmjeravaju čitatelja na tekst na engleskom i/ili francuskom (dva službena jezika Suda) presuda ili odluka koje je donio Sud te na odluke i izvješća nekadašnje Europske komisije za ljudska prava (dalje u tekstu: „Komisija“). Ako nije drukčije naznačeno, sva upućivanja odnose se na presude o osnovanosti koje je donijelo vijeće Suda. Kratica „(odl.)“ znači da se upućivanje odnosi na odluku Suda, a „[VV]“ da je predmet bio pred Velikim vijećem. Presude vijeća koje nisu postale konačne prije objavljivanja ovog ažuriranja označene su zvjezdicom (*).

Uvod

1. Ovaj vodič osmišljen je kao referentni alat za sudsku praksu Suda koja se odnosi na pravo Europske unije. Podijeljen je u tri poglavlja, koja odgovaraju različitim pravnim pitanjima koja su u tom pogledu otvorena pred Sudom. U njemu se relevantna sudska praksa ne izlaže niti se komentira, već se na nju upućuje. Konkretno, kad god je to moguće, upućuje se na nedavne presude i odluke u kojima su sažeta primjenjiva načela.
2. Dvadeset i sedam država stranaka Konvencije također su države članice Europske unije¹ te su preniole određene ovlasti na tu međunarodnu organizaciju. Europska unija nije stranka Konvencije. Prema tome, pred Sudom se ne mogu sami po sebi osporavati standardi i mjere koje su usvojile njezine institucije. Unatoč tome, Sud redovito prima zahtjeve koji se izravno ili neizravno odnose na akte Europske unije ili nacionalne mjere kojima se provodi pravo Europske unije.
3. U vodiču se stoga nastoji pojasniti kako Sud postupi s takvim zahtjevima (1. poglavlje). Ispituje se i odgovor Suda na pitanja koja su pred njim otvorena, a odnose se na postupke pred Sudom Europske unije (2. poglavlje) i opširnije se istražuju pitanja i predmeti u kontekstu kojih je Sud u svom obrazloženju upućivao na pravo Europske unije (3. poglavlje).

I. Opseg preispitivanja od strane Suda mjera koje se odnose na pravo Europske unije

Članak 1. Konvencije

„Visoke ugovorne stranke osigurat će svakoj osobi pod svojom jurisdikcijom prava i slobode određene u odjeljku I. ... Konvencije.”

Članak 35. Konvencije

„...“

3. Sud će proglasiti nedopuštenim svaki pojedinačni zahtjev podnesen na temelju članka 34. ako:

a) zahtjev smatra inkompatibilnim s odredbama Konvencije i dodatnih protokola, očito neosnovanim ili zloupotrebom prava na podnošenje zahtjeva, ...

4. Sud će odbaciti svaki zahtjev koji smatra nedopuštenim na temelju ovoga članka. Takva odluka može biti donesena u bilo kojem stadiju postupka.”

A. Nenadležnost Suda za ispitivanje zahtjeva protiv Europske unije, njezinih akata i njezinih institucija

4. U [Vodiču kroz dopuštenost](#) izložena su načela o nadležnosti Suda *ratione personae*, a osobito ona koja se odnose na moguću odgovornost država stranaka zbog radnji ili propusta povezanih s njihovim članstvom u nekoj međunarodnoj organizaciji.

¹ Prije stupanja na snagu Ugovora iz Lisabona 1. prosinca 2009. organizacija je bila poznata pod nazivom Europska zajednica, a upućivalo se na pravo Zajednice i Suda Europskih zajednica (CJEC). Trenutačno se upućuje na Europsku uniju (EU), pravo Europske unije i Sud Europske unije (CJEU). Radi lakšeg čitanja u Vodiču se upotrebljava samo trenutačna terminologija, čak i ako su navedeni predmeti ispitani prije stupanja na snagu Ugovora iz Lisabona.

5. Prema tim načelima, budući da Europska unija nije stranka Konvencije, sama po sebi ne smatra se odgovornom na temelju Konvencije za postupke pred svojim tijelima ili odluke tih tijela (*Confédération française démocratique du travail protiv Europskih zajednica*, odluka Komisije, 1978.; *M. & Co. protiv Savezne Republike Njemačke*, odluka Komisije, 1990.; *Matthews protiv Ujedinjene Kraljevine* [VV], 1999., stavak 32.). Zahtjevi podneseni izravno protiv Europske unije i njezinih institucija stoga se proglašavaju nedopuštenima jer su nespojivi *ratione personae* s Konvencijom (*Cooperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij U.A. protiv Nizozemske* (odl.), 2009.; *Lechouritou i drugi protiv Njemačke i 26 drugih država članica Europske unije* (odl.) [odbor], 2012.).

6. Slično tome, u predmetu koji se odnosio na navodne povrede Konvencije zbog otpuštanja službenika Europske komisije Sud je utvrdio da podnositelj zahtjeva nije pod jurisdikcijom tuženih država u smislu članka 1. Konvencije. Naveo je da su spor između podnositelja zahtjeva i Europske komisije rješavala samo tijela EU-a, da se nijedna od dotičnih država nije umiješala u spor, izravno ili neizravno, ni u jednoj fazi te da nijedna radnja ili propust tih država ili njihovih tijela nisu mogli dovesti do njihove odgovornosti na temelju Konvencije. Sud je presudio da se navodne povrede Konvencije ne mogu pripisati dotičnim državama i proglasio je zahtjev nedopuštenim jer je nespojiv *ratione personae* s Konvencijom (*Connolly protiv 15 država članica Europske unije* (odl.), 2008.; vidi i *La société Etablissement Biret et CIE S.A. protiv 15 država članica Europske unije* (odl.), 2008.; *Andreasen protiv Ujedinjene Kraljevine i 26 drugih država članica Europske unije* (odl.) [odbor], 2015., stavci 71. – 72.).

7. U predmetu *Segi i Gestoras Pro-Amnistía i drugi protiv Njemačke, Austrije, Belgije, Danske, Španjolske, Finske, Francuske, Grčke, Irske, Italije, Luksemburga, Nizozemske, Portugala, Ujedinjene Kraljevine i Švedske* (odl.), 2002., dvije udruge i njihov glasnogovornik prigovorili su dvama zajedničkim stajalištima koja je donijelo Vijeće Europske unije o borbi protiv terorizma. Sud je proglasio zahtjev nedopuštenim utvrdivši da podnositelji ne mogu tvrditi da imaju status žrtve povrede Konvencije u smislu članka 34. Konvencije. Sud je smatrao da prvo zajedničko stajalište nije izravno primjenjivo u državama članicama i da ne može predstavljati izravnu osnovu za bilo kakve kaznene ili upravne postupke protiv pojedinaca, pogotovo jer se u njemu ne spominje nijedna konkretna organizacija ili osoba. Kad je riječ o drugom zajedničkom stajalištu koje su podnositelji osporavali, Sud je naveo da ono sadržava samo obvezu država članica da surađuju koja nije usmjerena na pojedince i ne utječe na njih izravno. Prema mišljenju Suda, puka činjenica da se netko nalazi na popisu „skupina ili subjekata uključenih u teroristička djela” predstavlja poveznicu koja je preslaba da bi opravdala primjenu Konvencije.

B. Odgovornost država u pogledu primarnog prava Unije

8. Države ostaju načelno odgovorne u pogledu primarnog prava Europske unije (*Matthews protiv Ujedinjene Kraljevine* [VV], 1999., stavak 33.).

9. Gore navedeni predmet odnosio se na nemogućnost podnositeljice zahtjeva, stanovnice Gibraltara, da se upiše na popis birača kako bi glasovala na izborima za Europski parlament 1994. Sud je napomenuo da je, kada je odlučeno da se zastupnici u Europski parlament biraju na općim neposrednim izborima, navedeno da će Ujedinjena Kraljevina primjenjivati relevantnu odredbu samo unutar Ujedinjene Kraljevine, a stoga ne i u Gibraltaru. Međutim, prema mišljenju Suda, proširenjem ovlasti Europskog parlamenta prema Ugovoru iz Maastrichta Ujedinjena Kraljevina trebala je izmijeniti svoje zakonodavstvo kako bi osigurala pravo na slobodne izbore u Gibraltaru. Ujedinjena Kraljevina slobodno je sklopila Ugovor iz Maastrichta; stoga je, zajedno s drugim strankama tog ugovora, bila odgovorna *ratione materiae* na temelju Konvencije za njegove posljedice.

C. Preispitivanje nacionalnih mjera za provedbu prava Unije: pretpostavka istovjetne zaštite

10. Zahtjevi podneseni protiv država članica u vezi s njihovom provedbom prava Unije nisu u načelu nespojivi *ratione personae* s Konvencijom (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], 2005., stavak 137.; *Michaud protiv Francuske*, 2012., stavak 102.; *Avotiņš protiv Latvije* [VV], 2016., stavak 101.).

1. Načelo

11. Iako Konvencija ne zabranjuje ugovornim strankama prijenos suverenih ovlasti na međunarodnu (uključujući nadnacionalnu) organizaciju kako bi surađivale u određenim područjima djelovanja, države stranke ipak ostaju odgovorne na temelju članka 1. Konvencije za sve radnje i propuste njihovih tijela, uključujući i radnje i propuste koji proizlaze iz nužnosti poštovanja međunarodnih pravnih obveza (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], 2005., stavak 153.).

12. Međutim, radnja države poduzeta u skladu s takvim pravnim obvezama opravdana je sve dok se smatra da relevantna organizacija štiti temeljna prava na način barem istovjetan onome koji predviđa Konvencija. Pod izrazom „istovjetan” Sud misli na „usporediv” (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], 2005., stavak 155; vidi i, u pogledu podrijetla tog koncepta, *M. & Co. protiv Savezne Republike Njemačke*, odluka Komisije, 1990.). Svako takvo utvrđenje „istovjetnosti” podložno je preispitivanju u svjetlu bilo koje relevantne promjene zaštite temeljnih prava (*Avotiņš protiv Latvije* [VV], 2016., stavak 101.).

13. Ako se smatra da organizacija pruža takvu istovjetnu zaštitu, pretpostavka je da država ne odstupa od zahtjeva Konvencije ako samo provodi pravne obveze koje proizlaze iz njezina članstva u organizaciji. Međutim, svaka takva pretpostavka može se pobiti ako se, u okolnostima određenog predmeta, smatra da je zaštita konvencijskih prava bila očigledno manjkava (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], 2005., stavak 156.).

14. Cilj je pretpostavke istovjetne zaštite, posebice, osigurati da se država stranka ne suoči s dilemom u trenutku kad je dužna pozvati se na pravne obveze koje ima zbog članstva u nekoj međunarodnoj organizaciji kojoj je prenijela dio svog suvereniteta kako bi opravdala svoje radnje ili propuste koji proizlaze iz takvog članstva u odnosu na Konvenciju. Služi i za određivanje u kojim slučajevima Sud može, u interesu međunarodne suradnje, smanjiti intenzitet svoje nadzorne uloge, kako mu je dodijeljena člankom 19. Konvencije, u pogledu poštovanja obveza koje proizlaze iz Konvencije od strane država stranaka. Iz tih ciljeva proizlazi da će Sud prihvatiti takvo postupanje samo kad prava i jamstva koja štiti imaju zaštitu usporedivu sa zaštitom koju pruža sam Sud (*Michaud protiv Francuske*, 2012., stavak 104.).

15. Stoga je, u kontekstu nekadašnjeg „prvog stupa” Europske unije, Sud smatrao da je zaštita temeljnih prava koju pruža pravni sustav Europske unije u načelu jednaka zaštiti koju predviđa Konvencija. Donoseći taj zaključak, utvrdio je, kao prvo, da Europska unija pruža jednaku zaštitu materijalnih jamstava. Pri tom utvrđenju uzeo je u obzir, posebice, odredbe članka 52. stavka 3. Povelje Europske unije o temeljnim pravima, prema kojem su, u onoj mjeri u kojoj povelja sadrži prava koja odgovaraju pravima zajamčenima Konvencijom, značenje i opseg primjene tih prava jednaki onima iz Konvencije, ne dovodeći u pitanje mogućnost da pravo Unije pruži širu zaštitu. Kad ispituje može li, u predmetu koji mu je podnesen, još uvijek smatrati da je zaštita koju pruža pravo Unije istovjetno zaštiti koju predviđa Konvencija, Sud je svjestan važnosti poštovanja pravila utvrđenog u članku 52. stavku 3. povelje (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], 2005., stavci 159. – 165.; *Avotiņš protiv Latvije* [VV], 2016., stavci 102. – 103.). To je obrazloženo primijenjeno na druga pitanja koja su u relevantno vrijeme bila obuhvaćena područjem primjene drugih dvaju stupova Europske unije (vidi, u pogledu europskog uhidbenog naloga, koji je obuhvaćen trećim stupom, *Pirozzi protiv Belgije*, 2018., stavak 62.). Za razliku od prava Unije, Sud je utvrdio da

pravo Europskog gospodarskog prostora (EGP) u načelu ne uživa pretpostavku istovjetne zaštite (*Konkurrenten.no AS protiv Norveške* (odl.), 2019., stavci 43. – 45.; *Norveški savez sindikata (LO) i Norveški sindikat transportnih radnika (NTF) protiv Norveške*, 2021., stavci 105. – 107.).

Kao drugo, Sud je prepoznao da mehanizam predviđen pravom Europske unije za nadzor nad poštovanjem temeljnih prava, ako se iskorištava njegov pun potencijal, također pruža zaštitu usporedivu sa zaštitom koju predviđa Konvencija. U tom pitanju Sud pridaje znatnu važnost ulozi i ovlastima Suda Europske unije, unatoč činjenici da je pojedinačni pristup tom sudu daleko ograničeniji od pristupa ovom Sudu na temelju članka 34. Konvencije (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], 2005., stavci 160. – 165.; *Michaud protiv Francuske*, 2012., stavci 106. – 111.; *Avotiņš protiv Latvije* [VV], 2016., stavak 104.).

2. Uvjeti primjene

16. Primjena pretpostavke istovjetne zaštite u pravnom sustavu Europske unije podložna je dvama kumulativnim uvjetima, i to nepostojanju ikakvog manevarskog prostora za domaće vlasti i iskorištavanju punog potencijala nadzornog mehanizma koji predviđa pravo Unije (*Avotiņš protiv Latvije* [VV], 2016 [VV], 2016., stavak 105.).

a. Nepostojanje manevarskog prostora za domaće vlasti

17. Navodno miješanje u neko pravo zaštićeno Konvencijom mora proizlaziti iz neke međunarodne pravne obveze tužene države u čijem ispunjenju domaće vlasti nemaju nikakvu diskrecijsku ovlast ili manevarskog prostora (*Avotiņš protiv Latvije* [VV], 2016., stavak 105.).

18. Pitanje jesu li dotično tijelo ili sud imali ikakvu slobodu procjene ovisit će o okolnostima predmeta i Sud ga mora ispitati zasebno od slučaja do slučaja.

19. *Provedba uredbe.* Kad je riječ o poštovanju neke uredbe od strane nacionalnog tijela, Sud je primijetio da su uredbe općenito primjenjive i obvezujuće u cijelosti. Izravno su primjenjive, što znači da nije potrebno provedbeno zakonodavstvo (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], 2005., stavak 145.). Sud je u tom predmetu primijetio da je Vrhovni sud bio obavezan uputiti Sudu Europske unije zahtjev za prethodnu odluku u pogledu tumačenja dotične uredbe, da je presuda Suda Europske unije obvezujuća za Vrhovni sud i da je dovela do odluke u domaćem postupku. Sud je stoga utvrdio da sporno miješanje u pravo vlasništva nije bilo rezultat izvršavanja diskrecijske ovlasti od strane nacionalnih tijela, ni na temelju prava Unije ni na temelju domaćeg prava, već je predstavljalo poštovanje od strane države njezinih pravnih obveza koje proizlaze iz prava Unije (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], 2005., stavci 147. – 148; vidi i, u kontekstu nezakonitog oduzimanja djeteta, *Povse protiv Austrije* (odl.), 2013., stavak 79., te u pogledu izvršenja presude donesene u drugoj državi članici Europske unije, *Avotiņš protiv Latvije* [VV], 2016., stavci 106. – 107.).

20. Nasuprot tome, u predmetu *M.S.S. protiv Belgije i Grčke* [VV], 2011., stavci 339. – 340., Sud je smatrao da prvi uvjet za primjenu pretpostavke nije ispunjen jer takozvana „suverenitetna” klauzula Dublinske uredbe omogućava belgijskim vlastima da se suzdrže od vraćanja podnositelja zahtjeva ako smatraju da zemlja primateljica ne ispunjava svoje obveze iz Konvencije (vidi, u sličnom smislu, *Tarakhel protiv Švicarske*² [VV], 2014., stavak 90.).

21. *Provedba direktive.* Ako se mjera o kojoj je riječ poduzima u svrhu provedbe direktive, koja je obvezujuća za države članice u pogledu rezultata koji treba postići, ali imaju mogućnost izbora sredstava i načina na koji će ga postići, pitanje manevarskog prostora nadležnog tijela još je važnije

² Švicarska nije država članica Europske unije. Međutim, obvezuju je određeni pravni instrumenti Unije, među ostalim Dublinska uredba, na temelju uvjeta sporazuma o pridruživanju s Europskom unijom (*Tarakhel protiv Švicarske* [VV], 2014., stavak 88.).

(*Michaud protiv Francuske*, 2012., stavak 113.). Međutim, u tom predmetu Sud se nije bavio pitanjem sprječava li mogući manevarski prostor tužene države za ispunjavanje njezinih obveza koje proizlaze iz njezina članstva u Europskoj uniji primjenu pretpostavke istovjetne zaštite (*ibid.*). Nasuprot tome, u predmetu *Ilias i Ahmed protiv Mađarske*, [VV], 2019., stavci 95. – 97., Sud je smatrao da Zajednički europski sustav azila ne nameće vlastima tužene države obvezu postupanja onako kako su postupile u odnosu na podnositelje zahtjeva. Nacionalna tijela primijenila su diskrecijske ovlasti koje su im dodijeljene pravom Europske unije te stoga pretpostavka istovjetne zaštite nije bila primjenjiva u predmetu o kojem je riječ.

22. *Provedba okvirne odluke.* U presudi u predmetu *Bivolaru i Moldovan protiv Francuske*, 2021., stavak 114., koji se odnosio na provedbu Okvirne odluke o Europskom uhiđenom nalogu, Sud je smatrao da se za pravosudno tijelo izvršenja ne može reći da uživa autonoman manevarski prostor kad odlučuje hoće li ili ne izvršiti europski uhiđbeni nalog jer se diskrecijska ovlast za ocjenu činjenica i okolnosti i pravnih posljedica koje one podrazumijevaju mora izvršavati unutar okvira koji je strogo određen sudskom praksom Suda Europske unije i u svrhu osiguravanja izvršenja pravne obveze u potpunosti u skladu s pravom Europske unije (vidi i *Pirozzi protiv Belgije*, 2018., stavak 62.).

23. *Provedba presude Suda Europske unije.* U predmetu u kojem je nacionalno tijelo moralo postupiti u skladu s presudom Suda Europske unije u postupku zbog povrede i u skladu s direktivom, Sud je naveo da se čini da se obveza poštovanja presude Suda Europske unije odnosi isključivo na rezultat koji se želi postići, a ne na sredstva za postizanje tog rezultata i da su nacionalne vlasti zadržale određeni manevarski prostor za pregovore s Europskom komisijom u vezi s koracima koje treba poduzeti. Prema tome, pretpostavka istovjetne zaštite nije bila primjenjiva (*O'Sullivan McCarthy Mussel Development Ltd protiv Irske*, 2018., stavak 112.). Međutim, Sud je posebno ostavio otvorenim pitanje može li se u drugim okolnostima smatrati da presuda u kontekstu postupka zbog povrede dotičnoj državi članici ne ostavlja nikakav manevarski prostor (*ibid.*).

b. Iskorištavanje punog potencijala nadzornog mehanizma predviđenog pravom Unije

24. Da bi pretpostavka istovjetne zaštite bila primjenjiva, prethodno se mora iskoristiti i puni potencijal nadzornog mehanizma koji predviđa pravo Unije (*Michaud protiv Francuske*, 2012., stavak 115.; *Avotiņš protiv Latvije* [VV], 2016., stavak 105.).

25. Sud je smatrao da je ovaj uvjet ispunjen ako su domaći sudovi uputili zahtjev Sudu Europske unije za prethodnu odluku u dotičnom predmetu (*Povse protiv Austrije* (odl.), 2013., stavci 81. i 83.) ili u drugom predmetu u kojem je riječ o istom pitanju (*Willems protiv Nizozemske* (odl.), 2021., stavci 33. – 34.).

26. Ovaj uvjet treba primjenjivati bez pretjeranog formalizma i uzimajući u obzir posebne značajke dotičnog nadzornog mehanizma. Nije prikladno provedbu pretpostavke istovjetnosti podvrgnuti uvjetu da domaći sud uputi Sudu Europske unije zahtjev za odluku u svim predmetima bez iznimke, uključujući one predmete u kojima se ne otvara stvarno i ozbiljno pitanje u vezi sa zaštitom temeljnih prava prema pravu Unije ili predmete u kojima je Sud Europske unije već precizno naveo kako bi se primjenjive odredbe prava Unije trebale tumačiti na način koji je u skladu s temeljnim pravima (*Avotiņš protiv Latvije* [VV], 2016., stavak 109.).

27. Sud ocjenjuje pitanje je li iskorišten puni potencijal nadzornih mehanizama koje predviđa pravo Europske unije u svjetlu posebnih okolnosti svakog predmeta (*Avotiņš protiv Latvije* [VV], 2016., stavak 111.). To se preispitivanje razlikuje od preispitivanja koje provodi kako bi utvrdio je li odbijanje upućivanja zahtjeva za prethodnu odluku o pitanju samo po sebi predstavljalo povredu članka 6. stavka 1. Konvencije (*ibid.*, stavak 110.; vidi, o ovom pitanju, poglavlje II.B. ovog vodiča).

28. Sud je, primjerice, presudio da je ovaj uvjet bio ispunjen ako podnositelj zahtjeva nije zatražio da se Sudu Europske unije uputi zahtjev za prethodnu odluku o pitanju i nije iznio nikakvu konkretnu

tvrdnju o tumačenju dotične uredbe EU-a i njezine usklađenosti s temeljnim pravima, što znači da nije bilo nužno uputiti zahtjev za prethodnu odluku (*Avotiņš protiv Latvije* [VV], 2016., stavak 111.). Slično tome, utvrđeno je da je uvjet ispunjen u predmetu u kojem se nije otvorilo nikakvo ozbiljno pitanje u vezi s tumačenjem dotične okvirne odluke ili njezine usklađenosti s temeljnim pravima (*Bivolaru i Moldovan protiv Francuske*, 2021., stavak 115.).

29. Nasuprot tome, utvrđeno je da ovaj uvjet nije ispunjen ako je najviši sud odlučio da pitanje koje je pred njim otvoreno neće uputiti Sudu Europske unije radi prethodne odluke iako Sud Europske unije nikada nije ispitao konvencijska prava o kojima je riječ (*Michaud protiv Francuske*, 2012., stavak 115.) ili ako se otvorilo stvarno i ozbiljno pitanje o zaštiti temeljnih prava u pravu Unije (*Bivolaru i Moldovan protiv Francuske*, 2021., stavak 131.).

3. Kad u okolnostima predmeta zaštita nije očigledno manjkava

30. Kad je pretpostavka istovjetne zaštite utvrđena, može se pobiti ako se, u okolnostima određenog predmeta, smatra da je zaštita konvencijskih prava bila očigledno manjkava (*Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], 2005., stavak 156.).

31. U predmetu *Avotiņš protiv Latvije* [VV], 2016., stavci 121. – 122., Sud je primijetio da latvijski Vrhovni sud nije ispitao je li podnositelju zahtjeva stvarno bilo dostupno pravno sredstvo iako je bio obavezan to učiniti i na temelju članka 6. stavka 1. Konvencije i na temelju uredbe Europske unije. U skladu s tim, Sud je utvrdio da pristup latvijskog Vrhovnog suda, koji odražava doslovnu i automatsku primjenu dotične uredbe, teoretski može dovesti do utvrđenja da je pružena zaštita bila očigledno manjkava na takav način da je pretpostavka istovjetne zaštite prava obrane zajamčenih člankom 6. stavkom 1. pobijena. Ipak, u posebnim okolnostima predmeta, i iako je taj nedostatak bio vrijedan žaljenja, Sud nije smatrao da je pružena zaštita bila očigledno manjkava jer je iz informacija dostavljenih Sudu bilo jasno da je djelotvorno pravno sredstvo doista bilo dostupno i da ga podnositelj zahtjeva nije iskoristio.

32. S druge strane, u predmetu *Bivolaru i Moldovan protiv Francuske*, 2021., stavci 117. – 128., 2021., koji se odnosio na izvršenje od strane francuskih vlasti europskog uhidbenog naloga koji su izdale rumunjske vlasti, Sud je prvi put utvrdio da je zaštita prava zajamčenih Konvencijom bila očigledno manjkava³. Nakon dubinske analize vlastite sudske prakse i činjeničnih informacija koje su dostavile vlasti, Sud je utvrdio da je nadležno tijelo imalo dovoljno čvrstu činjeničnu osnovu da utvrdi da postoji stvaran rizik da podnositelj zahtjeva bude izložen postupanju protivnom članku 3. Konvencije ako bude predan rumunjskim vlastima na temelju europskog uhidbenog naloga zbog loših uvjeta u kojima borave osobe lišene slobode u Rumunjskoj. Sud je stoga smatrao da je pretpostavka istovjetne zaštite pobijena i utvrdio je povredu članka 3. Konvencije.

4. Posljedica primjene pretpostavke istovjetne zaštite

33. Kad Sud utvrdi da je pretpostavka istovjetne zaštite primjenjiva i da zaštita prava zajamčenih Konvencijom nije bila očigledno manjkava u konkretnim okolnostima predmeta, zaključuje da nije došlo do povrede Konvencije, bez potrebe za daljnjim ispitivanjem (*Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], 2005., stavak 166.; *La société Etablissement Biret et CIE S.A. protiv 15 država članica Europske unije* (odl.), 2008.; *Povse protiv Austrije* (odl.), 2013., stavci 87. – 89.; *Avotiņš protiv Latvije* [VV], 2016., stavci 125. – 127.; *Willems protiv Nizozemske* (odl.), 2021., stavak 37.).

³ U predmetu *Pirozzi protiv Belgije*, 2018., koji se također odnosio na izvršenje europskog uhidbenog naloga, Sud je utvrdio da pružena zaštita nije bila očigledno manjkava u okolnostima predmeta (stavci 67. – 71.).

D. Preispitivanje nacionalnih mjera za primjenu prava Unije u nedostatku pretpostavke istovjetne zaštite

34. Kad osporene radnje nisu u strogom smislu ne potpadaju pod međunarodno pravne obveze tužene države, pretpostavka nije primjenjiva i država ostaje u potpunosti odgovorna na temelju Konvencije (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], 2005., stavak 157.; *M.S.S. protiv Belgije i Grčke* [VV], 2011., stavci 340 *et seq.*; *Ilias i Ahmed protiv Mađarske* [VV], 2019., stavak 97.; vidi i, kao primjer, predmet *Cantoni protiv Francuske*, 1996., koji se odnosio na primjenu direktive).

Isto vrijedi i kad pretpostavka istovjetne zaštite nije primjenjiva jer nije bio iskorišten puni potencijal nadzornog mehanizma koji predviđa pravo Europske unije (*Michaud protiv Francuske*, 2012., stavak 116.) ili kad je, u okolnostima predmeta, zaštita prava bila očigledno manjkava (*Bivolaru i Moldovan protiv Francuske*, 2021., stavak 126.)

35. Međutim, kad je Sud pozvan odlučiti o postojanju cilja od općeg interesa kojim bi se opravdalo miješanje koje proizlazi iz primjene prava Europske unije u neko pravo, utvrdio je da je opći interes kojemu teži sporna mjera poštovanje pravnih obveza koje proizlaze iz članstva države u Europskoj uniji, što Sud prepoznaje kao legitiman interes značajne težine *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], 2005., stavak 150.; vidi i *Coopérative des agriculteurs de la Mayenne i Coopérative laitière Maine-Anjou protiv Francuske* (odl.), 2006.; *Michaud protiv Francuske*, 2012., stavak 100.; *Lohuis i drugi protiv Nizozemske* (odl.), 2013., stavak 54.; *O'Sullivan McCarthy Mussel Development Ltd protiv Irske*, 2018., stavak 109.).

E. Preispitivanje usklađenosti nacionalnih mjera s pravom Europske unije i tumačenje prava Europske unije

36. Sud nije nadležan preispitivati usklađenost neke nacionalne mjere ili odluke s pravom Europske unije (*K.I. protiv Francuske*, 2021., stavak 123; vidi i, u sličnom smislu, *Occhetto protiv Italije* (odl.), 2013., stavak 54.; *Jeunesse protiv Nizozemske* [VV], 2014., stavak 110.); vidi i, u sličnom smislu, *Parti nationaliste basque – Organisation régionale d'Iparralde protiv Francuske*, 2007., stavak 48.; *Avotiņš protiv Latvije* [VV], 2016., stavak 100.) ni odlučivati o tumačenju prava Unije od strane Suda Europske unije (*Lechouritou i drugi protiv Njemačke i 26 drugih država članica Europske unije* (odl.) [odbor], 2012.). Prije svega je na nacionalnim vlastima, posebice sudovima, da tumače i primjenjuju domaće pravo, ako je potrebno, u skladu s pravom Unije, dok je uloga Suda ograničena na utvrđivanje jesu li učinci takvog odlučivanja u skladu s Konvencijom (*Jeunesse protiv Nizozemske* [VV], 2014., stavak 110.; *K.I. protiv Francuske*, 2021., stavak 123.; *Büttner i Krebs protiv Njemačke* (odl.), 2024., stavak 59.).

37. Nadalje, zadaća je domaćih sudova tumačiti i primjenjivati pravo Europske unije, ako je potrebno nakon što Sudu Europske unije upute zahtjev za prethodnu odluku. Nadležnost Suda ograničena je na provjeru usklađenosti sa zahtjevima Konvencije. Prema tome, nije zadaća Suda ocijeniti jesu li domaći sudovi ispravno protumačili mjerodavno pravo Europske unije, osim ako se njihovo tumačenje čini proizvoljnim ili očigledno nerazumnim (*Avotiņš protiv Latvije* [VV], 2016., stavak 100.; *Paci protiv Belgije*, 2018., stavak 73.; *Muzamba Oyaw protiv Belgije* (odl.), 2017., stavak 37.; *Arrozpide Sarasola i drugi protiv Španjolske*, 2018., stavak 124.).

F. Primjeri preispitivanja od strane Suda nacionalnih mjera kojima se primjenjuje pravo Europske unije

38. Cilj je primjera navedenih u nastavku pokazati kako je Sud ocijenio usklađenost s Konvencijom nacionalnih mjera koje su države članice poduzele za primjenu prava Europske unije.

1. Vraćanje tražitelja azila iz jedne države članice EU-a u drugu

39. Vraćanje tražitelja azila od strane jedne države članice Europske unije u drugu državu članicu koja je odgovorna za razmatranje zahtjeva za azil na temelju takozvane Dublinske uredbe⁴ može biti u suprotnosti sa zabranom nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ako postoje strukturni nedostaci u sustavu azila i uvjetima prihvata (*M.S.S. protiv Belgije i Grčke* [VV], 2011.) ili s obzirom na osobnu situaciju i iznimnu ranjivost dotičnih osoba (predmet *Tarakhel protiv Švicarske* [VV], 2014., koji se odnosio na obitelj s malom djecom za koju švicarske vlasti nisu prethodno od talijanskih vlasti dobile pojedinačna jamstva da će biti zbrinuta na način koji odgovara dobi djece i da će obitelj ostati zajedno; vidi, nasuprot tome, predmet *A.M.E protiv Nizozemske* (odl.), 2015., u kojem podnositelj zahtjeva, zdrav mladić, nije dokazao da će, ako bude vraćen u Italiju, biti izložen ozbiljnom riziku od nečovječnog i ponižavajućeg postupanja da bi bilo obuhvaćeno područjem primjene članka 3. Konvencije, i predmet *Ojei protiv Nizozemske* (odl.), 2017., koji se odnosio na situaciju u Malti).

2. Mehanizmi uzajamnog priznavanja: pravosudna suradnja među državama članicama EU-a u građanskim i kaznenim stvarima

40. Sud je potvrdio svoju predanost europskoj suradnji i smatra da je stvaranje područja slobode, sigurnosti i pravde u Europi te usvajanje sredstava potrebnih za ostvarenje tog cilja načelno potpuno legitimno sa stajališta Konvencije (*Avotiņš protiv Latvije* [VV], 2016., stavak 113.). Stoga se načela o pretpostavci istovjetne zaštite (vidi poglavlje I.C. ovog vodiča) primjenjuju na sve mehanizme uzajamnog priznavanja predviđene pravom Europske unije (*Avotiņš protiv Latvije* [VV], 2016., stavak 113.; *Bivolaru i Moldovan protiv Francuske*, 2021., stavak 100.). Iz toga proizlazi da je, kada domaća tijela nemaju nikakve diskrecijske ovlasti pri provedbi prava Unije, pretpostavka istovjetne zaštite je primjenjiva. To je slučaj kada mehanizmi uzajamnog priznavanja zahtijevaju od suda da pretpostavi da je poštovanje temeljnih prava od strane druge države članice dostatno (*Avotiņš protiv Latvije* [VV], 2016., stavak 115.).

41. Međutim, ta se pretpostavka može pobiti u određenom predmetu. Iako uzima u obzir, u duhu komplementarnosti, način na koji ti mehanizmi djeluju i, posebice, cilj djelotvornosti kojemu teže, Sud ipak mora potvrditi da se načelo uzajamnog priznavanja ne primjenjuje automatski i mehanički na štetu temeljnih prava (*ibid.*, stavak 116.).

42. U tom duhu, kad su sudovi države koja je i ugovorna stranka Konvencije i država članica Europske unije pozvani primijeniti mehanizam uzajamnog priznavanja utvrđen pravom Unije, moraju osigurati punu primjenu tog mehanizma kad se zaštita konvencijskih prava ne može smatrati očigledno manjkavom (*ibid.*, stavak 116.).

43. Međutim, ako im je podnesen ozbiljan i potkrijepljen prigovor o tome da je zaštita nekog konvencijskog prava očigledno manjkava, a ta se situacija ne može ispraviti pravom Europske unije, ne mogu se suzdržati od ispitivanja tog prigovora samo na osnovi činjenice da primjenjuju pravo Unije (*ibid.*, stavak 116., i *De Sousa protiv Portugala* (odl.), 2021.). U takvim slučajevima moraju tumačiti i primjenjivati pravila iz prava Unije u skladu s Konvencijom (*Pirozzi protiv Belgije*, 2018., stavak 64.).

a. Izvršenje presude donesene u Europskoj uniji

44. Uredbom Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima („Uredba Bruxelles I”) određuje se nadležnost sudova u građanskim i trgovačkim stvarima. U načelu, na temelju te uredbe sudske presude donesene u jednoj državi članici Europske unije priznate su u drugim državama članicama bez potrebe za bilo

⁴ Uredba (EU) br. 604/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o utvrđivanju kriterija i mehanizama za određivanje države članice odgovorne za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu koji je u jednoj od država članica podnio državljanin treće zemlje ili osoba bez državljanstva.

kakvim postupkom, osim u slučajevima osporavanja. Uredba Bruxelles I stavljena je izvan snage i zamijenjena Uredbom (EU) br. 1215/2012 („Uredba Bruxelles I.a”) koja je stupila na snagu 10. siječnja 2015.

45. U predmetu *Avotiņš protiv Latvije* [VV], 2016., podnositelj zahtjeva tvrdio je da je, naloživši izvršenje sudske presude donesene u drugoj državi članici Europske unije, koja je po njegovu mišljenju imala očitih nedostataka latvijski Vrhovni sud povrijedio njegovo pravo na pošteno suđenje iz članka 6. stavka 1. Konvencije. Sud je smatrao da se ne može smatrati da je odluka o izvršenju strane presude u skladu sa zahtjevima te odredbe ako je donesena, a da neuspješnoj stranci nije dana nikakva mogućnost djelotvornog podnošenja prigovora o nepoštenosti postupka koji je doveo do te presude, bilo u državi u kojoj je donesena presuda, bilo u zamoljenoj državi (stavak 98.). Sud je stoga morao odlučiti je li preispitivanje koje je proveo latvijski Vrhovni sud u dotičnom predmetu bilo dostatno u smislu članka 6. stavka 1. Konvencije. U tom pogledu, Sud je presudio da je pretpostavka istovjetne zaštite primjenjiva u dotičnom predmetu (vidi, u tom pogledu, poglavlje I.C. ovog vodiča). U okolnostima predmeta nije smatrao da je zaštita temeljnih prava bila očigledno manjkava na takav način da je pretpostavka istovjetne zaštite pobijena. Stoga je utvrdio da nije došlo do povrede Konvencije.

46. Sud je imao priliku i utvrditi da nadležna tijela u smislu Uredbe Bruxelles I nisu ispunila obvezu pružanja pomoći podnositelju zahtjeva u ostvarivanju izvršenja presude donesene u njegovu korist te je utvrdio povredu članka 6. stavka 1. Konvencije iz tog razloga (*Terebus protiv Portugala*, 2014.).

b. Europski uhidbeni nalog

47. Svjestan važnosti mehanizama uzajamnog priznavanja za stvaranje područja slobode, sigurnosti i pravde u Europi, Sud je presudio da sustav europskog uhidbenog naloga⁵ sam po sebi nije nespojiv s Konvencijom (*Pirozzi protiv Belgije*, 2018., stavak 60.). Međutim, izvršenje ili odbijanje izvršenja takvog naloga može otvoriti razna pitanja na temelju Konvencije.

i. Članak 2. Konvencije i pozitivne obveze

48. Može doći do obveze države na temelju članka 2. Konvencije kad država odbije izvršiti europski uhidbeni nalog. Predmet *Romeo Castaño protiv Belgije*, 2019., odnosio se na odbijanje belgijskih vlasti da predaju N.J.E. španjolskim vlastima, koje su izdale europski uhidbeni nalog, uz obrazloženje da postoje ozbiljni razlozi za uvjerenje da će N.J.E. biti podvrgnuta postupanju protivnom članku 3. Konvencije ako bude predana španjolskim vlastima. Pozivajući se na postupovni aspekt članka 2. Konvencije, podnositelji zahtjeva tvrdili su da su belgijske vlasti, odbivši predati N.J.E. španjolskim vlastima unatoč sumnji da je sudjelovala u ubojstvu njihova srodnika, spriječile njezin kazneni progon u Španjolskoj.

49. Sud je smatrao potrebnim ispitati je li odbijanje belgijskih vlasti da surađuju bilo utemeljeno na legitimnim razlozima (stavak 82.). Ponovio je da se u kontekstu izvršenja europskog uhidbenog naloga od strane države članice EU-a mehanizam uzajamnog priznavanja ne bi trebao primjenjivati automatski i mehanički, na štetu temeljnih prava (stavak 84.). S obzirom na pretpostavku poštovanja temeljnih prava od strane države izdateljice koja je temelj sustava uzajamnog povjerenja među državama članicama EU-a, odbijanje predaje N.J.E. moralo je biti potkrijepljeno detaljnim dokazima o jasnoj prijetnji njezinim temeljnim pravima koja može pobiti tu pretpostavku. U dotičnom predmetu belgijski sudovi opravdali su svoju odluku o odbijanju izvršenja europskog uhidbenog naloga koji su izdale španjolske vlasti pozivajući se na rizik da će N.J.E., ako bude predana, biti lišena slobode u Španjolskoj u uvjetima protivnima članku 3. Konvencije. Sud je utvrdio da bi navedeni razlog mogao predstavljati legitimnu osnovu za odbijanje izvršenja europskog uhidbenog naloga. Ipak, utvrđenje da

⁵ Okvirna odluka Vijeća 2002/584/PUP od 13. lipnja 2002. o Europskom uhidbenom nalogu i postupcima predaje između država članica.

takav rizik postoji moralo je imati dovoljnu činjeničnu osnovu (stavak 85.). Zauzevši stajalište da, u nedostatku detaljnog, ažuriranog ispitivanja situacije, to nije slučaj, Sud je zaključio da belgijska država nije ispunila svoju obvezu suradnje na temelju postupovnog aspekta članka 2. Konvencije i da je stoga došlo do povrede članka 2. (stavci 90. – 91.).

50. S druge strane, u predmetu *Gray protiv Njemačke*, 2014., stavci 58. i 93., koji se odnosio na odbijanje njemačkih vlasti da izvrše europski uhiđbeni nalog, Sud je utvrdio da nije došlo do povrede postupovnog aspekta članka 2. Konvencije. Naveo je da su, u stvarnosti, podnositelji prigovorili činjenici da je liječnik odgovoran za smrt njihova oca bio osuđen u Njemačkoj, a ne u Ujedinjenoj Kraljevini, gdje bi mu možda prijetila teža kazna (stavak 93.). Prema mišljenju Suda, njemačke vlasti osigurale su djelotvorna pravna sredstva s ciljem utvrđivanja uzroka smrti oca podnositelja zahtjeva, kao i odgovornosti liječnika u tom pogledu. Štoviše, nije bilo ničega na temelju čega bi se utvrdilo da kaznene istrage i postupci pokrenuti na inicijativu nadležnih njemačkih tijela u vezi sa smrću nisu bili u skladu s postupovnim jamstvima sadržanima u članku 2. Konvencije (stavak 95.).

ii. Članak 3. Konvencije

51. U predmetu *Bivolaru i Moldovan protiv Francuske*, 2021., koji se odnosio na izvršenje od strane francuskih vlasti europskog uhiđbenog naloga koji su izdale rumunjske vlasti, podnositelji zahtjeva tvrdili su da bi ih izvršenje naloga izložilo nečovječnom i ponižavajućem postupanju protivnom članku 3. Konvencije zbog uvjeta smještaja u zatvorima u koje bi bili smješteni u Rumunjskoj.

52. Kad je riječ o drugom podnositelju zahtjeva, Sud je smatrao da su francuske vlasti imale dovoljno čvrstu činjeničnu osnovu, koja posebice proizlazi iz sudske prakse samog Suda, da utvrde postojanje stvarnog rizika za podnositelja da će biti izložen nečovječnom ili ponižavajućem postupanju zbog uvjeta smještaja u Rumunjskoj. Sud je stoga zaključio da je zaštita temeljnih prava bila očigledno manjkava i posljedično je pretpostavka istovjetne zaštite pobijena. Predaja podnositelja zahtjeva rumunjskim vlastima stoga je predstavljala povredu članka 3. Konvencije (stavak 126.).

53. Međutim, kad je riječ o prvom podnositelju zahtjeva, kojemu su švedske vlasti priznale status izbjeglice, ništa nije upućivalo na to da bi on i dalje bio u opasnosti od proganjanja u Rumunjskoj (stavak 141.). Nadalje, podnositeljev opis mogućih uvjeta smještaja u Rumunjskoj nije bio dovoljno detaljan ili potkrijepljen da bi predstavljao dokaz *prima facie* o stvarnom riziku od postupanja protivnog članku 3. u slučaju njegove predaje rumunjskim vlastima (stavak 144.). Stoga francuske vlasti nisu imale dostatno čvrstu činjeničnu osnovu da utvrde postojanje stvarnog rizika od povrede članka 3. i da odbiju izvršiti europski uhiđbeni nalog na toj osnovi (stavci 142. i 145.). Sud je stoga utvrdio da nije došlo do povrede te odredbe (stavak 146.).

54. U predmetu *Ignaoua i drugi protiv Ujedinjene Kraljevine* (odl.), 2014., podnositelji zahtjeva naveli su da će, ako budu predani talijanskim vlastima na temelju europskog uhiđbenog naloga izdanog u odnosu na njih, biti izloženi riziku da budu protjerani u Tunis, gdje bi bili u opasnosti od mučenja i podvrgavanja nečovječnom i ponižavajućem postupanju. Sud je ponovno potvrdio svoju sudsku praksu utvrdivši da neizravno udaljenje podnositelja zahtjeva u zemlju posrednicu koja je također država ugovornica ne utječe na odgovornost Ujedinjene Kraljevine da osigura da podnositelj zahtjeva neće, kao rezultat njezine odluke o predaji, biti izložen postupanju protivnom članku 3. Konvencije (stavak 50.). Međutim, prema mišljenju Suda, uzajamnom povjerenju i pouzdanju na kojima se temelje mjere policijske i pravosudne suradnje među državama članicama EU-a mora se pridati određena važnost (stavak 55.). Sud je stoga zaključio, u okolnostima predmeta, da podnositelji zahtjeva nisu pružili dokaze koji pobijaju pretpostavku da će talijanske vlasti ispuniti svoje obveze na temelju Konvencije. Proizlazilo je da predaja podnositelja zahtjeva Italiji ne upućuje na postojanje povrede članka 3. Konvencije (stavak 59.).

iii. Članak 5. stavak 1. Konvencije

55. Poštovanje „postupka propisanog zakonom” u smislu članka 5. stavka 1. Konvencije uključuje usklađenost s pravom Europske unije (*Paci protiv Belgije*, 2018., stavak 64.; *Pirozzi protiv Belgije*, 2018., stavci 44. – 51.; *West protiv Mađarske* (odl.), 2019., stavak 54.).

56. U predmetu *Giza protiv Poljske* (odl.), 2012., podnositelj zahtjeva naveo je da je njegova kazna zatvora *de facto* duža u Poljskoj gdje je izdržavao kaznu nakon što su ga belgijske vlasti premjestila poljskim na temelju europskog uhidbenog naloga. Smatrao je da to predstavlja povredu članka 5. stavka 1. Konvencije. Sud je ponovio da mogućnost dulje kazne zatvora u državi u koju se osoba premješta radi izdržavanja kazne sama po sebi ne čini lišenje slobode proizvoljnim sve dok kazna koju treba izdržati ne prelazi kaznu izrečenu u kaznenom postupku u državi u kojoj je kazna izrečena (stavak 23.).

57. Predmet *De Sousa protiv Portugala* (odl.), 2021., odnosio se na zakonitost lišenja slobode podnositeljice zahtjeva, koja je bila lišena slobode radi predaje talijanskim vlastima nakon što su portugalske vlasti donijele odluku o proglašenju europskog uhidbenog naloga izvršivim. Sud je smatrao da se u dotičnom predmetu ne čini da je načelo uzajamnog priznavanja bilo primijenjeno na štetu temeljnih prava podnositeljice zahtjeva (stavak 88.).

iv. Članak 6. Konvencije

58. Kao i standardni postupak izručenja, postupak za izvršenje europskog uhidbenog naloga nije obuhvaćen područjem primjene članka 6. Konvencije jer ne uključuje utvrđivanje prava i obveza građanske naravi ni odlučivanje o optužnici za kazneno djelo (*Monedero Angora protiv Španjolske* (odl.), 2008.; *West protiv Mađarske* (odl.), 2019., stavci 65. – 66.).

59. Međutim, odluka o izručenju može, iznimno, otvoriti pitanje na temelju članka 6. u okolnostima u kojima je bjegunac pretrpio ili postoji rizik da će pretrpjeti očito uskraćivanje poštenog suđenja u državi koja traži izručenje (*Stapleton protiv Irske* (odl.), 2010., stavak 25.; *Pirozzi protiv Belgije*, 2018., stavak 57.).

60. Predmet *Stapleton protiv Irske* (odl.), 2010., odnosio se na predaju podnositelja zahtjeva vlastima Ujedinjene Kraljevine od strane irskih vlasti na temelju europskog uhidbenog naloga. Podnositelj zahtjeva naveo je da ga je izvršenje naloga izložilo riziku od nepoštenog suđenja u Ujedinjenoj Kraljevini. Sud je zahtjev proglasio nedopuštenim kao očigledno neosnovan konkretno utvrdivši da iz činjenica ne proizlaze nikakvi bitni razlozi za uvjerenje da će postojati stvaran rizik da će podnositelj u Ujedinjenoj Kraljevini biti izložen „očitoj uskraćivanju” njegovih prava iz članka 6.

61. Sud je do sličnog zaključka došao u predmetu *Pirozzi protiv Belgije*, 2018. Presudio je da činjenica da su domaći sudovi potvrdili da izvršenje europskog uhidbenog naloga nije, u okolnostima predmeta, učinilo zaštitu prava zajamčenih Konvencijom očigledno manjkavom bila dovoljna za utvrđenje da izvršenje naloga nije bilo očigledno manjkavo na takav način da bi pobilo pretpostavku istovjetne zaštite. Iz istih razloga Sud je utvrdio da se ne može reći da se predaja podnositelja zahtjeva talijanskim vlastima temeljila na postupku koji predstavlja očito uskraćivanje pravde (stavci 67. i 71.).

v. Članak 8. Konvencije

62. Sud je razmatrao i pitanje može li izvršenje europskog uhidbenog naloga predstavljati nerazmjerno miješanje u pravo na poštovanje obiteljskog života (*E.B. protiv Ujedinjene Kraljevine* (odl.), 2014.; *West protiv Mađarske* (odl.), stavci 68. – 72.).

63. Predmet *E.B. protiv Ujedinjene Kraljevine* (odl.), 2014., odnosio se na ženu koja je bila izložena riziku da će je predati poljskim vlastima na temelju europskog uhidbenog naloga i tako odvojiti od svoje maloljetne djece. Smatrala je da je to nerazmjerno s obzirom na to da je u Poljskoj protiv nje poduzet kazneni progon za lakša kaznena djela. Sud je prigovor proglasio nedopuštenim kao očigledno

neosnovan s obzirom na činjenicu da su djeca podnositeljice zahtjeva u svakom slučaju bila smještena u udomiteljsku skrb iz razloga koji nisu bili povezani s mogućim izvršenjem europskog uhidbenog naloga. Stoga ništa nije ukazivalo na to da bi predaja podnositeljice predstavljala povredu njezina prava na poštovanje obiteljskog života (stavci 31. – 32.).

c. Skrbništvo nad djecom i nezakonito odvođenje djece od strane roditelja⁶

64. Sud je odlučivao u raznim predmetima koji se odnose na skrbništvo nad djecom i nezakonito odvođenje djece iz jedne države članice Europske unije u drugu, pitanja koja su uređena i posebnim pravnim instrumentom EU-a, i to Uredbom Vijeća (EU) 2019/1111 od 25. lipnja 2019. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću te o međunarodnoj otmici djece (koja je poznata kao „Uredba Bruxelles II.b”)⁷.

65. Tako se u predmetu *X protiv Latvije* [VV], 2013., Sud pozvao na mjerodavno pravo Europske unije u vezi s međunarodnom otmicom djece naglašavajući konsenzus u prilog najboljem interesu djeteta, unatoč činjenici da pravo Unije nije bilo primjenjivo u tom predmetu, koji se odnosio na odvođenje djeteta iz Australije, koja nije članica EU-a, u Latviju (stavci 41. – 42. i 97.; vidi i, u sličnom smislu, *Neulinger i Shuruk protiv Švicarske* [VV], 2010., stavak 135.).

66. S druge strane, Uredba Bruxelles II.a bila je primjenjiva u predmetu *Povse protiv Austrije* (odl.), 2013., koji je podnesen Sudu nakon presude Suda Europske unije. U tom predmetu majka i njezina maloljetna kći prigovorile su zbog odluke austrijskih sudova da se, u skladu s pravom Unije, naloži izvršenje talijanskog sudskog naloga za vraćanje djeteta u Italiju. Podnositeljice su smatrale da činjenica da austrijski sudovi nisu ispitali njihove argumente protiv vraćanja djeteta u Italiju predstavlja povredu njihova prava na poštovanje obiteljskog života. Sud je smatrao da je pretpostavka istovjetne zaštite primjenjiva u dotičnom predmetu (stavci 77. – 83.) i da nije pobijena (stavci 84. – 87.) te je zahtjev proglasio očigledno neosnovanim.

67. Sud je uzeo u obzir pravo Europske unije i u nekoliko predmeta koji su se odnosili na skrbništvo nad djecom i njihovo nezakonito odvođenje od strane jednog od roditelja u kojima je primjenjiva bila Uredba Bruxelles II.a: *Shaw protiv Mađarske*, 2011.; *M.K. protiv Grčke*, 2018.; *Royer protiv Mađarske*, 2018.; *Michnea protiv Rumunjske*, 2020., uključujući predmete nakon postupka zbog povrede pred Europskom komisijom (*Šneersone i Campanella protiv Italije*, 2011.) ili upućivanja zahtjeva Sudu Europske unije za prethodnu odluku (*Rinau protiv Litve*, 2020.).

68. Predmet *Veres protiv Španjolske*, 2022., odnosio se na postupak pred španjolskim sudovima radi priznavanja i izvršenja odluke mađarskog suda kojom je naloženo vraćanje u Mađarsku kćeri podnositelja zahtjeva, koju je majka odvela u Španjolsku. Iako je Uredba Bruxelles II.a zahtijevala da sudovi brzo rješavaju zahtjeve, podnositelju su trebale dvije godine da dobije konačnu odluku o izvršenju odluke mađarskog suda. Sud je smatrao da je prekomjerna duljina trajanja postupka imala ozbiljne posljedice ne samo za odnos između podnositelja zahtjeva i njegove kćeri nego je i utjecala na odluku mađarskih sudova da na kraju skrbništvo nad djetetom dodijele majci.

3. Odvjetnička tajna

69. Predmet *Michaud protiv Francuske*, 2012., odnosio se na provedbu direktiva Europske unije o suzbijanju pranja novca, a posebno „obvezu izvještavanja o sumnjama” nametnutu odvjetnicima. Podnositelj zahtjeva, odvjetnik, tvrdio je da je ta obveza u suprotnosti s člankom 8. Konvencije jer je nespojiva s načelima povjerljivog odnosa između odvjetnika i klijenta i poslovne tajne. Sud je ponovio

⁶ Vidi i *Priručnik o europskom pravu povezanom s pravima djeteta*, zajedničku publikaciju Suda i Agencije EU-a za temeljna prava, koji obuhvaća sudsku praksu Suda kao i pravo Unije i sudsku praksu Suda Europske unije.

⁷ Do 1. kolovoza 2022. bila je primjenjiva Uredba Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000 (koja je poznata kao „Uredba Bruxelles II.a”).

da je izvršenje pravnih obveza države koje proizlaze iz njezina članstva u Europskoj uniji legitiman cilj od općeg interesa (stavak 100.). Ipak, pretpostavka istovjetne zaštite nije bila primjenjiva u dotičnom predmetu (stavci 112. – 116.; vidi poglavlje I.C. ovog vodiča). Sud je stoga ispitao je li miješanje bilo nužno prije nego što je utvrdio da obveza izvještavanja o sumnjama ne predstavlja nerazmjerno miješanje u odvijetničku tajnu i da stoga nije došlo do povrede članka 8. Konvencije (stavci 117. – 132.).

4. Zabrana određenih trgovačkih djelatnosti

70. Predmet *O’Sullivan McCarthy Mussel Development Ltd protiv Irske*, 2018., odnosio se na privremenu zabranu izlova sjemena dagnji koju su nametnule irske vlasti kako bi postupile po direktivi Europske unije i presudi Suda Europske unije u postupku zbog povrede. Društvo podnositelj zahtjeva prigovorilo je povredi prava na zaradu jer nije primilo nikakvu naknadu za financijske gubitke pretrpljene zbog zabrane. Budući da pretpostavka istovjetne zaštite nije bila primjenjiva s obzirom na manevarski prostor koji je bio dostupan nacionalnim tijelima (stavak 112.), Sud je ispitao je li miješanje tih tijela u pravo društva podnositelja na mirno uživanje vlasništva bilo opravdano. Kad je utvrdio da nije došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1, Sud je uzeo u obzir, među ostalim razmatranjima, činjenicu da je društvo podnositelj trebalo biti svjesno mogućeg rizika od prekida, ili barem određenog remećenja, njegovih uobičajenih trgovačkih djelatnosti barem od datuma presude Suda Europske unije, a vjerojatno i od pokretanja postupka zbog povrede od strane Europske komisije (stavak 117.). Opseg i posljedice bilo koje presude o povredi ne mogu se predvidjeti, no očito je da se nije mogao isključiti rizik od prekida na određeno vrijeme (*ibid.*). Sud je dalje smatrao da se u dotičnom predmetu ne bi trebalo smatrati, u smislu članka 1. Protokola br. 1, da činjenica da je utvrđeno da tužena država nije ispunila svoje obveze na temelju prava Unije umanjuje važnost ciljeva spornog miješanja ili umanjuje važnost koju im treba pridati (stavak 125.). Štoviše, posljedice presude Suda Europske unije nisu bile ograničene na društvo podnositelja zahtjeva; bila je riječ o nacionalnoj situaciji i trebalo ju je rješavati na toj razini. Postizanje usklađenosti s obvezama tužene države na temelju prava Unije o zaštiti okoliša u tako velikom opsegu, i to unutar prihvatljivog roka, stoga je pitanje od općeg interesa zajednice i zbog toga domaće vlasti imaju široku slobodu procjene (stavak 128.).

5. Zapljena pokretne imovine

71. Sud je bio pozvan ocijeniti usklađenost s pravom na mirno uživanje vlasništva (članak 1. Protokola br. 1) zapljene pokretne imovine od strane irskih vlasti u skladu s gospodarskim sankcijama predviđenima uredbom Europske unije, koja je pak donesena u svrhu provedbe rezolucije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], 2005., stavci 72. – 98., 105. i 143. – 166.). U tom predmetu Sud je smatrao da je pretpostavka istovjetne zaštite primjenjiva i da zaštita prava zajamčenih Konvencijom nije bila očigledno manjkava u okolnostima predmeta (vidi, u pogledu pretpostavke istovjetne zaštite, poglavlje I.C. ovog vodiča). Stoga je presudio da nije došlo do povrede Konvencije (stavak 166.).

II. Međudjelovanje postupka pred Sudom Europske unije i Konvencije

A. Pitanja dopuštenosti

Članak 35. Konvencije

„1. Sud može razmatrati predmet samo nakon što su iscrpljena sva raspoloživa domaća pravna sredstva, u skladu s općeprihvaćenim pravilima međunarodnog prava i unutar razdoblja od četiri mjeseca od dana donošenja konačne odluke.

2. Sud neće razmatrati niti jedan pojedinačni zahtjev podnesen na temelju članka 34. koji je:

...

b) u osnovi isti kao neki predmet što ga je Sud već ispitivao, ili koji je već podvrgnut nekom drugom međunarodnom postupku istrage ili rješavanja te ako ne sadrži nikakve nove relevantne činjenice.

3. Sud će proglasiti nedopuštenim svaki pojedinačni zahtjev podnesen na temelju članka 34. ako:

a) zahtjev smatra inkompatibilnim s odredbama Konvencije i dodatnih protokola, očito neosnovanim ili zloupotrebom prava na podnošenje zahtjeva, ili

...

4. Sud će odbaciti svaki zahtjev koji smatra nedopuštenim na temelju ovoga članka. Takva odluka može biti donesena u bilo kojem stadiju postupka.”

1. Postupak pred Sudom Europske unije i iscrpljivanje domaćih pravnih sredstava

72. U *Vodiču kroz dopuštenost* izložena su načela o iscrpljivanju domaćih pravnih sredstava kako je propisano člankom 35. stavkom 1. Konvencije.

73. Članak 35. stavak 1. Konvencije odnosi se samo na domaća pravna sredstva; ne zahtijeva iscrpljivanje pravnih sredstava u okviru međunarodnih organizacija. Naprotiv, ako je podnositelj zahtjeva već podvrgnuo predmet nekom drugom međunarodnom postupku istrage ili rješavanja, zahtjev se može odbaciti na temelju članka 35. stavka 2. točke (b) Konvencije (u vezi s tim vidi stavke 75 *et seq.* ovog vodiča). Međutim, načelo supsidijarnosti može podrazumijevati zahtjev da se iscrpe domaća pravna sredstva u kontekstu kojih je Sudu Europske unije upućen zahtjev za prethodnu odluku (predmet *Laurus Invest Hungary KFT i drugi protiv Mađarske* (odl.), stavak 42., u kojem su u prethodnoj odluci Suda Europske unije domaćim sudovima dane smjernice o kriterijima koje treba primijeniti u predmetu koji je u tijeku u vezi s navodnom povredom članka 1. Protokola br. 1).

74. Nadalje, podnositelji su dužni iscrpiti domaća pravna sredstva čak i kad je Sud Europske unije presudio protiv tužene države nakon postupka zbog povrede (*De Ciantis protiv Italije* (odl.), 2014., stavci 30. – 33.). U tom predmetu utvrđenje povrede od strane Suda Europske unije nije bilo namijenjeno niti je poslužilo za rješavanje pojedinačne situacije te stoga nije utjecalo na prava podnositelja zahtjeva (*ibid.*).

2. Postupak u tijeku

75. Na temelju članka 35. stavka 2. točke (b) Konvencije Sud ne može razmatrati nijedan zahtjev koji je u osnovi isti kao neki predmet koji je već podvrgnut nekom drugom međunarodnom postupku

istrage ili rješavanja. U [Vodiču kroz dopuštenost](#) detaljno je izložena sudska praksa o tom uvjetu dopuštenosti.

76. Sud do sada nije bio pozvan ispitati predstavlja li Sud Europske unije „drugi postupak međunarodne istrage ili rješavanja” u smislu članka 35. stavka 2. točke (b) Konvencije. Međutim, prethodno je utvrdio da presuda Suda Europske unije kojom je utvrđena povreda nije izuzela podnositelja zahtjeva od iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava jer dotična presuda nije utjecala na podnositeljeva prava s obzirom na to da nije bila namijenjena niti je poslužila za rješavanje pojedinačne situacije ([De Ciantis protiv Italije](#) (odl.), 2014., stavci 30. – 33.).

77. U predmetu [Karoussiotis protiv Portugala](#), 2011., Sud je morao utvrditi je li Europska komisija, kojoj je podnositelj zahtjeva podnio zahtjev u vezi s istim činjenicama i prigovorima, predstavljala drugi postupak međunarodne istrage ili rješavanja. Sud je na to pitanje odgovorio niječno utvrdivši da postupak pred Europskom komisijom nije bio sličan, ni u postupovnim aspektima ni u mogućim učincima, pojedinačnom zahtjevu predviđenom člankom 34. Konvencije. Kao prvo, Europska komisija imala je diskrecijsku ovlast odlučiti treba li ili ne pokrenuti postupak zbog povrede, a zatim treba li ili ne predmet uputiti Sudu Europske unije u skladu s člankom 258. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU); i kao drugo, Sud Europske unije nije mogao dosuditi pojedinačnu odštetu podnositeljima pritužbi u postupku zbog povrede (stavci 59. – 76.; vidi i [Shaw protiv Mađarske](#), 2011., stavak 51.).

B. Obveza navođenja razloga za odbijanje upućivanja zahtjeva Sudu Europske unije za prethodnu odluku⁸

Članak 6. stavak 1. Konvencije

„1. Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da ... sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj ...”

78. Na temelju članka 267. UFEU-a, kad se neko pitanje koje se tiče osobito tumačenja Ugovora ili akata institucija Europske unije otvori u postupku pred sudom neke države članice, taj sud može, ako smatra da je odluka o tom pitanju potrebna da bi mogao donijeti presudu, uputiti zahtjev Sudu Europske unije da o njemu donese odluku. Kad se takvo pitanje otvori u predmetu koji je u tijeku pred sudom neke države članice protiv čijih odluka prema nacionalnom pravu nema pravnog sredstva, taj je sud dužan uputiti to pitanje Sudu Europske unije, osim u određenim slučajevima koje je definirao Sud Europske unije u skladu s takozvanim kriterijima iz predmeta *Cilfit*⁹.

79. Konvencija ne jamči, kao takvo, nikakvo pravo na to da domaći sud predmet uputi Sudu Europske unije radi donošenja prethodne odluke. Međutim, Sud ne isključuje mogućnost da odbijanje domaćeg suda da odobri zahtjev za takvo upućivanje može, u određenim okolnostima, narušiti poštenost postupka, osobito kad se takvo odbijanje doima proizvoljnim. Članak 6. stavak 1. stoga domaćim sudovima nameće obvezu da, u svjetlu mjerodavnog prava, navedu razloge za svaku odluku kojom odbijaju uputiti prethodno pitanje, osobito kad je u mjerodavnom pravu takvo odbijanje dopušteno samo iznimno ([Ullens de Schooten i Rezabek protiv Belgije](#), 2011., stavci 57. i 60.; [Vergauwen i drugi protiv Belgije](#) (odl.), 2012.; [Sanofi Pasteur protiv Francuske](#), 2020., stavak 69.).

⁸ Kad je riječ o općim načelima o zahtjevu da se navedu obrazloženja u građanskim pitanjima, vidi [Vodič kroz članak 6. Konvencije \(građanski aspekt\)](#).

⁹ Presuda Suda Europske unije od 6. listopada 1982. u predmetu *CILFIT i drugi*, 283/81, EU:C:1982:335; vidi i presudu velikog vijeća Suda Europske unije od 6. listopada 2021. u predmetu *Consorzio Italian Management e Catania Multiservizi*, C-561/19, EU:C:2021:799.

80. Sud je iz toga zaključio da se, kad razmatra prigovor u kojem se navodi povreda članka 6. stavka 1. na toj osnovi, njegova zadaća sastoji u tome da osigura da je za sporno odbijanje propisno navedeno takvo obrazloženje. Međutim, naglasio je da, iako se ta provjera mora obaviti temeljito, nije na Sudu da ispita bilo kakve greške koje su možda počinili domaći sudovi pri tumačenju ili primjeni mjerodavnog prava (*Sanofi Pasteur protiv Francuske*, 2020., stavak 69.; *Repcevirág Szövetkezet protiv Mađarske*, 2019., stavak 59.).

81. Na podnositelju je da navede razloge za zahtjev (*John protiv Njemačke* (odl.), 2007.; *Somorjai protiv Mađarske*, 2018., stavak 60.; *Bley protiv Njemačke* (odl.), 2019.). Ako je zahtjev za prethodnu odluku nedovoljno potkrijepljen ili je formuliran samo neodređeno ili općenito, prihvatljivo je na temelju članka 6. Konvencije da viši nacionalni sudovi odbiju tužbu samo pozivanjem na mjerodavne odredbe domaćeg prava ako se u predmetu ne otvara temeljno važno pravno pitanje (*Baydar protiv Nizozemske*, 2018., stavak 42.).

82. Obveza na temelju članka 267. stavka 3. UFEU-a da se Sudu Europske unije uputi zahtjev za prethodnu odluku nije apsolutna. Međutim, kada nacionalni sudovi, protiv čijih odluka u domaćem pravu ne postoji pravno sredstvo, odbiju Sudu Europske unije uputiti prethodno pitanje o tumačenju prava Zajednice koje je pred njima postavljeno, dužni su navesti razloge za odbijanje u svjetlu iznimaka predviđenih sudskom praksom Suda Europske unije u skladu s kriterijima iz predmeta *Cilfit* (*Somorjai protiv Mađarske*, 2018., stavci 39. – 41.). Stoga moraju navesti razloge zašto su utvrdili da je pitanje nebitno, da je dotičnu odredbu prava Unije Sud Europske unije već protumačio ili da je ispravna primjena prava Unije toliko očita da ne ostavlja mjesta nikakvoj razumnoj sumnji (*Ullens de Schooten i Rezabek protiv Belgije*, 2011., stavak 56.; *Sanofi Pasteur protiv Francuske*, 2020., stavak 68.).

83. Razloge koje je sud posljednje instance naveo u odluci kojom odbija uputiti predmet Sudu Europske unije radi donošenja prethodne odluke treba ocijeniti u svjetlu okolnosti predmeta i domaćeg postupka u cjelini (*Harisch protiv Njemačke*, 2019., stavak 42.).

84. Stoga je Sud prihvaćao skraćeno obrazloženje kad žalba u pogledu osnovanosti sama po sebi nije imala izgleda za uspjeh pa zahtjev za prethodnu odluku ne bi utjecao na ishod predmeta (*Udruženje „Majke Srebrenice” i drugi protiv Nizozemske* (odl.), 2013., stavci 173. – 174.; *Baydar protiv Nizozemske*, 2018., stavci 48. – 49.), primjerice, kada žalba nije ispunjavala domaće uvjete dopuštenosti (*Astikos Kai Paratheristikos Oikodomikos Synetairismos Axiomatikon i Karagiorgos protiv Grčke* (odl.), 2017., stavci 46. – 47.). Sud prihvaća i da se, *in concreto*, razlozi za odbijanje zahtjeva za prethodnu odluku u svjetlu kriterija iz predmeta *Cilfit* mogu izvesti iz obrazloženja ostatka presude dotičnog suda (*Krikorian protiv Francuske* (odl.), 2013., stavci 97. – 99.; *Harisch protiv Njemačke*, 2019., stavci 37. – 42.) ili iz donekle implicitnog obrazloženja u odluci kojom se zahtjev odbija (*Repcevirág Szövetkezet protiv Mađarske*, 2019., stavci 57. – 58.).

85. Nasuprot tome, Sud je utvrdio povredu članka 6. stavka 1. Konvencije kad najviši sud uopće nije spomenuo podnositeljev zahtjev za prethodnu odluku ili razloge zbog kojih je smatrao da postavljeno pitanje ne opravdava upućivanje Sudu Europske unije (*Dhahbi protiv Italije*, 2014., stavci 32. – 34.; *Schipani i drugi protiv Italije*, 2015., stavci 71. – 72.; *Rutar i Rutar Marketing D.O.O. protiv Slovenije*, 2022., stavak 63.) ili kad su u presudi najvišeg suda spomenuti zahtjevi društva podnositelja za prethodnu odluku frazom „a da nije bilo potrebno uputiti pitanje Sudu Europske unije radi donošenja prethodne odluke”, a nije bilo moguće utvrditi jesu li ta pitanja bila ispitana na temelju kriterija iz predmeta *Cilfit* (*Sanofi Pasteur protiv Francuske*, 2020., stavak 78.; *Bio Farmland Betriebs S.R.L protiv Rumunjske*, 2021., stavak 55.).

C. Ocjena razumnosti duljine trajanja domaćeg postupka nakon upućivanja zahtjeva Sudu Europske unije za prethodnu odluku

Članak 6. stavak 1. Konvencije

„1. Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni ... sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj ...”

86. U *Vodiču kroz članak 6. Konvencije (građanski aspekt)* izložena su načela vezana za ocjenu razumnosti duljine trajanja domaćih postupaka od strane Suda.

87. Kad je riječ o razdoblju koje treba uzeti u obzir pri izračunavanju duljine trajanja postupka, u ocjeni duljine trajanja koja se može pripisati domaćim tijelima ne uzima se u obzir postupak za prethodnu odluku Suda Europske unije (*Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [VV], 2017., stavak 208.; *Pafitis i drugi protiv Grčke*, 1998., stavak 95.; *Koua Poirrez protiv Francuske*, 2003., stavak 61.). To se razdoblje oduzima od ukupne duljine trajanja domaćeg postupka.

88. Nadalje, prilikom ispitivanja razumnosti duljine trajanja postupka, potreba da se od Suda Europske unije zatraži odluka o pitanjima koja se odnose na tumačenje prava Europske unije ili činjenica da je predmet upućen velikom vijeću Suda Europske unije može ukazati na stupanj pravne složenosti (*Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [VV], 2017., stavak 212.). Interakcije između nacionalnih tijela i Europske komisije u vezi s pitanjima koja se odnose na primjenu i tumačenje prava Unije koja se postavljaju u predmetu, u slučaju kad ne postoje odluke Suda Europske unije o toj temi, također mogu ukazivati na to da je predmet složen (*Veriter protiv Francuske*, 2010., stavak 67.).

D. Odbijanje Suda Europske unije da strankama dopusti odgovoriti na mišljenje nezavisnog odvjetnika

Članak 6. stavak 1. Konvencije

„1. Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni ... sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj ...”

89. Poslovníkom Suda Europske unije predviđeno je da predsjednik Suda Europske unije u načelu proglašava zatvaranje usmenog dijela postupka nakon iznošenja mišljenja nezavisnog odvjetnika. Međutim, taj sud može u svakom trenutku odrediti ponovno otvaranje usmenog dijela postupka, osobito ako jedna od stranaka iznese, po zatvaranju tog dijela postupka, novu činjenicu koja je takve prirode da ima odlučujući utjecaj na odluku Suda Europske unije, ili pak ako je u predmetu potrebno odlučiti na temelju argumenta o kojem se nije raspravljalo među strankama ili zainteresiranim osobama.

90. U predmetu *Coöperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij U.A. protiv Nizozemske* (odl.), 2009., Sud je primijenio pretpostavku istovjetne zaštite na postupke donošenja prethodne odluke pred Sudom Europske unije (vidi poglavlje I.C. u vezi s pretpostavkom istovjetne zaštite). U tom je predmetu udruga podnositeljica zahtjeva tvrdila da je odbijanje Suda Europske unije da joj dopusti odgovoriti na mišljenje nezavisnog odvjetnika Suda Europske unije predstavljalo povredu njezina prava na pošteno suđenje zajamčenog člankom 6. stavkom 1. Konvencije, a posebice prava na kontradiktorni postupak. Sud je ispitao pitanje je li postupak pred Sudom Europske unije bio popraćen jamstvima koja su osigurala zaštitu prava udruge podnositeljice jednaku zaštiti koju pruža Konvencija.

Sud je zaključio da udruga podnositeljica nije dokazala da je nemogućnost da odgovori na mišljenje nezavisnog odvjetnika učinila zaštitu koja joj je pružena „očigledno manjkavom”. Stoga nije pobila pretpostavku da je postupak pred Sudom Europske unije pružio zaštitu njezinih prava jednaku onoj koju pruža Konvencija. Sud je, kao prvo, primijetio da je Sud Europske unije ispitao osnovanost zahtjeva za ponovno otvaranje postupka i utvrdio da udruga podnositeljica nije dostavila nikakve precizne informacije koje bi ukazivale da bi bilo korisno ili potrebno ponovno otvoriti postupak. Kao drugo, sud koji je uputio zahtjev mogao je Sudu Europske unije podnijeti daljnji zahtjev za prethodnu odluku da nije mogao donijeti odluku u predmetu na temelju prve takve odluke.

E. Prepoznavanje važnosti pravosudnog dijaloga između Suda Europske unije i nacionalnih sudova

91. Sud je u nekoliko navrata naglasio važnost, za zaštitu temeljnih prava u EU-u, pravosudnog dijaloga između domaćih sudova država članica EU-a i Suda Europske unije u obliku zahtjeva za prethodnu odluku (*Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [VV], 2017., stavak 150.; *Jehovini svjedoci protiv Finske*, 2023., stavci 85. – 87.; *Executief van de Moslims van België i drugi protiv Belgije*, 2024., stavak 112.).

92. U tom pogledu Sud je zauzeo stajalište, u predmetu *Tuleya protiv Poljske*, 2023., da je pokretanje stegovnog postupka protiv suca jer je Sudu Europske unije uputio zahtjev za prethodnu odluku u suprotnosti s člankom 8. Konvencije. Taj se predmet odnosio na ukidanje sučeva imuniteta od kaznenog progona i njegovo udaljenje od obavljanja službenih dužnosti od strane stegovnog vijeća poljskog Vrhovnog suda. Stegovni službenici pokrenuli su niz preliminarnih istraga u odnosu na podnositelja zahtjeva. Jedna od tih istraga odnosila se na njegov zahtjev Sudu Europske unije za prethodnu odluku o usklađenosti novog poljskog stegovnog režima s pravom Unije. Ta je istraga prekinuta i protiv njega nije podnesena stegovna prijava. Sud je utvrdio da je nevažno to što je stegovni službenik prekinuo preliminarnu istragu i nije podnio stegovnu prijavu protiv podnositelja. Smatrao je da se nametanje ili prijetnja nametanjem stegovne odgovornosti u vezi s donošenjem sudske odluke moraju smatrati iznimnom mjerom i biti podložni restriktivnom tumačenju, s obzirom na načelo neovisnosti pravosuđa. Sud je uputio na nekoliko presuda Suda Europske unije kad je utvrdio da je miješanje, u obliku preliminarne istrage, u upućivanje zahtjeva za prethodnu odluku bilo protivno članku 267. UFEU-a. Prema tome, Sud je zaključio da miješanje u podnositeljevo pravo na poštovanje privatnog života nije bilo „u skladu sa zakonom” u smislu članka 8. Konvencije (stavci 434. – 438.).

III. Upućivanje na pravo Europske unije u sudskoj praksi Suda

A. Opća razmatranja

93. Unatoč posebnoj prirodi Konvencije kao instrumenta o ljudskim pravima, ona je međunarodni ugovor koji se treba tumačiti u skladu s mjerodavnim normama i načelima međunarodnog javnog prava te, posebice, u svjetlu Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora od 23. svibnja 1969. U skladu s Bečkom konvencijom, Sud mora utvrditi uobičajeni smisao izraza u njihovu kontekstu i u svjetlu predmeta i svrhe odredbe iz koje potječu. Mora uzeti u obzir i činjenicu da je kontekst odredbe ugovor za djelotvornu zaštitu ljudskih prava pojedinaca i da se Konvencija mora čitati kao cjelina te tumačiti na način kojim se potiče unutarnja dosljednost i usklađenost njezinih odredbi. Stoga Sud nikad nije smatrao da su odredbe Konvencije jedini referentni okvir za tumačenje prava i sloboda koji su u njoj sadržani. Naprotiv, mora uzeti u obzir i sva mjerodavna pravila i načela međunarodnog prava koja se primjenjuju u odnosima između ugovornih stranaka (*N.D. i N.T. protiv Španjolske* [VV], 2020., stavak 172.).

94. Stoga, kao i kod drugih instrumenata međunarodnog prava, Sud u svoje presude i odluke uključuje relevantne izvatke iz instrumenata prava Europske unije i sudske prakse Suda Europske unije čak i kada oni nisu odlučujući, a također i kada je dotični predmet podnesen protiv države koja nije članica EU-a (kad je riječ o potonjem aspektu, vidi, među ostalim predmetima, *Perinçek protiv Švicarske* [VV], 2015., stavci 255. – 257. i 266., u pogledu postojanja ili nepostojanja konsenzusa o kažnjavanju poricanja genocida; *Kurban protiv Turske*, 2020., stavci 37. – 39. i 81., u pogledu ocjene kandidata za javnu nabavu; *Guðmundur Andri Ástráðsson protiv Islanda* [VV], 2020., stavci 130. – 139., u pogledu koncepta „zakonom ustanovljenog suda” i značajki neovisnosti i nepristranosti).

Primjeri upućivanja na pravo Unije u dijelu presude Suda koji se odnosi na mjerodavno pravo uključuju sljedeće:

- Ugovor o Europskoj uniji (UEU) i Ugovor o funkcioniranju Europske unije (UFEU) (*N.D. i N.T. protiv Španjolske* [VV], 2020., stavci 41. – 43.);
- Povelju Europske unije o temeljnim pravima (*Centrum för rättvisa protiv Švedske* [VV], 2021., stavak 92.; *Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjene Kraljevine* [VV], 2021., stavak 202.);
- sporazum o pridruživanju između EU-a i treće zemlje (*Saadi protiv Italije* [VV], 2008., stavak 62.);
- uredbe (*X protiv Latvije* [VV], 2013., stavak 42.; *N.D. i N.T. protiv Španjolske* [VV], 2020., stavci 45. – 46.; *Pönkä protiv Estonije*, 2016., stavak 21.);
- direktive (*Ilias i Ahmed protiv Mađarske* [VV], 2019., stavci 47. – 58.; *Centrum för rättvisa protiv Švedske* [VV], 2021., stavci 93. – 97.; *Jurčić protiv Hrvatske*, 2021., stavci 33. – 34.);
- okvirne odluke (*Perinçek protiv Švicarske* [VV], 2015., stavci 82. – 86.; *G.I.E.M. S.R.L. i drugi protiv Italije* [VV], 2018., stavci 147. – 148.);
- međunarodne sporazume između Europske unije i trećih zemalja (*Ilias i Ahmed protiv Mađarske* [VV], 2019., stavak 59.);
- sudsku praksu sudova Europske unije (*F.G. protiv Švedske* [VV], 2016., stavak 51.; *Mihalache protiv Rumunjske* [VV], 2019., stavci 42. – 43.; *Jurčić protiv Hrvatske*, 2021., stavci 35. – 41.; *Jehovini svjedoci protiv Finske*, 2023., stavci 85. – 87.);
- rezolucije Europskog parlamenta (*N.D. i N.T. protiv Španjolske* [VV], 2020., stavak 52.; *Vavrička i drugi protiv Češke Republike* [VV], 2021., stavak 149.);

- preporuke i zaključke Vijeća Europske unije (*Vavrička i drugi protiv Češke Republike* [VV], 2021., stavci 148. i 150.) ili Europske komisije (*Ilias i Ahmed protiv Mađarske* [VV], 2019., stavak 60.);
- smjernice i istraživanja koje je objavila Europska unija (*Kurt protiv Austrije* [VV], 2021., stavci 95. – 98).

95. Sud je u više navrata presudio i da Konvenciju treba tumačiti u svjetlu mjerodavnog prava Europske unije, a osobito obveza država članica (*Aristimuño Mendizabal protiv Francuske*, 2006., stavak 69., i ondje navedena sudska praksa), zauzimajući stajalište da pravo Unije pruža korisne smjernice (*Vilho Eskelinen i drugi protiv Finske* [VV], 2007., stavak 60.).

96. Ponekad Sud upućuje na pravo Europske unije i kako bi utvrdio postojanje konsenzusa na europskoj i/ili međunarodnoj razini. Primjeri uključuju sljedeće:

- postojanje ili nepostojanje konsenzusa u pogledu kažnjavanja poricanja genocida (*Perinçek protiv Švicarske* [VV], 2015., stavci 255. – 257. i 266.);
- postojanje konsenzusa u pogledu duljine razdoblja čekanja na spajanje obitelji za osobe pod supsidijarnom zaštitom (*M.A. protiv Danske* [VV], 2021., stavci 155. – 159.);
- nepostojanje opće zabrane kaznenog progona žrtava trgovine ljudima (*V.C.L. i A.N. protiv Ujedinjene Kraljevine*, 2021., stavak 158.);
- postojanje konsenzusa o važnosti medijskih arhiva (*Hurbain protiv Belgije* [VV], 2023., stavak 183.).

97. Nije namjera u ostatku ovog poglavlja iscrpno navesti sve predmete u kojima je Sud uputio na pravo Europske unije, već ilustrirati uključeni mehanizam uz primjere koji se izravno odnose na pitanja koja se otvaraju i u pravu Unije i uz presude i odluke u kojima se pravo Unije navodi u obrazloženju Suda.

B. Azil i imigracija

98. U *Vodiču kroz sudsku praksu o imigraciji* izložena su načela u pogledu svih pitanja koja se mogu otvoriti na temelju Konvencije u vezi s azilom i imigracijom¹⁰.

99. Pravo Europske unije sadrži velik broj instrumenata kojima se reguliraju pitanja azila i imigracije, osobito Zajednički europski sustav azila. Provedba i primjena tih instrumenata od strane nacionalnih vlasti dovela je do brojnih predmeta pred Sudom.

100. *Članak 5. stavak 1. Konvencije*: ocjenjujući je li odluka o zadržavanju tražitelja azila donesena „u skladu s postupkom propisanim zakonom”, Sud je smatrao da nacionalni propisi na koje se taj izraz odnosi mogu proizlaziti iz prava Europske unije (*Thimothawes protiv Belgije*, 2017., stavak 70.; *Muzamba Oyaw protiv Belgije* (odl.), 2017., stavak 35.). Na nacionalnim je vlastima da tumače i primjenjuju pravo Unije. Zadaća Suda ograničena je na ispitivanje je li tumačenje zakonskih odredbi na koje su se pozvala domaća tijela u određenom predmetu bilo toliko proizvoljno ili očigledno nerazumno da bi zadržavanje podnositelja zahtjeva učinilo nezakonitim (*Muzamba Oyaw protiv Belgije* (odl.), 2017., stavak 37.).

101. Sud je odlučivao i u raznim predmetima povezanim s pravom Unije ili predmetima u kojima je upućivao na pravo Unije, među ostalim u predmetima o sljedećim pitanjima:

- o nepostojanju jurisdikcijske veze s tuženom državom na temelju članka 1. Konvencije u pogledu pojedinaca koji su podnijeli zahtjev za vizu u veleposlanstvu te države u zemlji koja

¹⁰ Vidi i *Priručnik o europskom pravu u području azila, granica i imigracije*, zajedničku publikaciju Suda i Agencije EU-a za temeljna prava, 2020., koji obuhvaća sudsku praksu Suda kao i pravo Unije i sudsku praksu Suda Europske unije.

nije bila stranka Konvencije (*M.N. i drugi protiv Belgije* (odl.) [VV], 2020., stavci 61. – 73., 93. i 124.);

- o riziku od postupanja protivnog članka 3. Konvencije u slučaju udaljenja u treću zemlju (predmet *Sufi i Elmi protiv Ujedinjene Kraljevine*, 2011., stavci 30. – 34. i 225. – 226., koji se odnosio na situaciju općeg nasilja u zemlji primateljici; predmet *J.K. i drugi protiv Švedske* [VV], 2016., stavci 47. – 51., 96. – 98., 100. i 119., koji se odnosio, među ostalim pitanjima, na mogućnost unutarnjeg preseljenja; predmet *M.M.R. protiv Nizozemske* (odl.), 2016., stavak 31., koji se odnosio na rizik od spolnog nasilja; predmet *Khasanov i Rakhmanov protiv Rusije* [VV], 2022., stavci 58., 122. i 125. – 126., koji se odnosio na podnositelje zahtjeva koji su pripadnici etničke manjine u zemlji primateljici);
- o nečovječnoj i ponižavajućoj prirodi upravnog pritvora stranih maloljetnika, koja se ocjenjuje s obzirom na tri čimbenika: dob djece, pitanje jesu li prostorije bile prilagođene njihovim specifičnim potrebama i duljinu trajanja njihova zadržavanja (*Popov protiv Francuske*, 2012., stavci 59. – 63. i 141.; *R.M. i drugi protiv Francuske*, 2016., stavak 71.; *Moustahi protiv Francuske*, 2020., stavci 29. i 132.; *M.D. i A.D. protiv Francuske*, 2021., stavci 48. – 50. i 64.);
- o ponižavajućoj prirodi postupanja prema tražiteljima azila koji su nekoliko mjeseci živjeli na ulici bez ikakvih sredstava za život zbog administrativnih odgađanja koja su im onemogućila pristup uvjetima prihvata predviđenima zakonom (*M.S.S. protiv Belgije i Grčke* [VV], 2011., stavci 250. – 251.; *N.H. i drugi protiv Francuske*, 2020., stavci 92. – 100. i 161. – 162.);
- o kriminalizaciji homoseksualnih radnji u zemlji podrijetla, koja nije sama po sebi spriječila protjerivanje homoseksualne osobe u tu zemlju u smislu članka 3. Konvencije (*B i C protiv Švicarske*, 2020., stavci 35. i 59.);
- o odnosu između konvencijskog prava, prava Unije i Ženevske konvencije iz 1951. o statusu izbjeglica s obzirom na razliku između statusa izbjeglice i činjenice da je osoba izbjeglica (*K.I. protiv Francuske*, 2021., stavci 71. – 79, 122. – 123., 130., i 142.; *R protiv Francuske*, 2022., stavci 111. – 112.);
- o povredi članaka 3. i 13. Konvencije zbog odbijanja vlasti da registriraju zahtjev za azil podnositelja zahtjeva i njihova udaljenja u Bjelarus, gdje je postojala opasnost da budu vraćeni u Rusiju (*M.A. i drugi protiv Litve*, 2018., stavci 56. – 60. i 70.);
- o karakteriziranju *de facto* „lišenjem slobode”, u smislu članka 5. stavka 1. Konvencije, smještaja u tranzitnom području koje se nalazi na kopnenoj granici između države članice EU-a i treće zemlje gdje su tražitelji azila morali boraviti do ispitivanja dopuštenosti njihovih zahtjeva za azil (*Ilias i Ahmed protiv Mađarske* [VV], 2019., stavci 47. – 60., 132. – 134., 141., 143., 152. – 153. i 237.; vidi i, nasuprot tome, *R.R. i drugi protiv Mađarske*, 2021., stavci 26. – 28., 49. i 58.);
- o zakonitosti na temelju članka 5. stavka 1. Konvencije zadržavanja ruskog državljanina s ciljem izručenja u njegovu zemlju podrijetla iako mu je priznat status izbjeglice u drugoj državi članici Europske unije (*Shiksaitov protiv Slovačke*, 2020., stavci 41., 71. i 81.);
- o odbijanju izdavanja dozvole boravka dulje od 14 godina državljaninu Europske unije koji je zakonito boravio u državi članici koja nije država čiji je državljanin (*Aristimuño Mendizabal protiv Francuske*, 2006., stavci 29. – 35., 67. – 69. i 74. – 79.);
- o nepostojanju europskog konsenzusa i usklađenosti s člankom 8. (obiteljski život) uvođenja razdoblja čekanja za spajanje obitelji za korisnike supsidijarne zaštite (*M.A. protiv Danske* [VV], 2021., stavci 42. – 62, stavci 153. – 160.);
- o pozitivnim obvezama koje proizlaze iz članka 8. Konvencije (privatni život) u odnosu na maloljetnog tražitelja azila bez pratnje koji je smješten u prihvatni centar za odrasle i nisu mu pružena minimalna postupovna jamstva u postupku procjene dobi (*Darboe i Camara protiv Italije*, 2022., stavci 75. – 94., 126., 133. – 141., 143., 155.);

- o odbijanju prihvaćanja zahtjeva za spajanje obitelji uz obrazloženje da sponzor nema dovoljno sredstava da uzdržava sebe i članove svoje obitelji (*Dabo protiv Švedske*, 2024., stavci 50. – 60., 102., 104.);
- o udaljenju tražitelja azila na vanjskim granicama Europske unije bez pojedinačnog razmatranja njihovih zahtjeva ili sprječavanju tražitelja azila da podnesu zahtjev za azil, što bi moglo predstavljati kolektivno protjerivanje zabranjeno člankom 4. Protokola br. 4 (*Hirsi Jamaa i drugi protiv Italije* [VV], 2012., stavci 28. – 32. i 135.; *N.D. i N.T. protiv Španjolske* [VV], 2020., stavci 41. – 52., 177. i 182. – 184.; *M.K. i drugi protiv Poljske*, 2020., stavci 78. – 91. i 180. – 182.; *D.A. i drugi protiv Poljske*, 2021., stavci 65. – 67.; *Shahzad protiv Mađarske*, 2021., stavci 21. – 26. i 49.; *M.H. i drugi protiv Hrvatske*, 2021., stavci 85. – 88., 136., 184., 197., 200., 254. i 327.; *S.S. i drugi protiv Mađarske*, 2023., stavci 23. – 28., 51.);
- o postupovnim mjerama zaštite koje se moraju poštovati na temelju članka 1. Protokola br. 7 u vezi s protjerivanjem stranaca, osobito u pogledu prava pojedinca da bude obaviješten o razlozima protjerivanja i da ima pristup dokumentima u spisu (*Muhammad i Muhammad protiv Rumunjske* [VV], 2020., stavci 71. – 73. i 148.);
- o zakonitosti na temelju članka 5. stavka 1. Konvencije zadržavanja migranata u žarišnoj točki na Lampedusi i zakonitosti na temelju članka 4. Protokola br. 4 uz Konvenciju rješenja o odbijanju ulaska i udaljenju koja su donijela nacionalna tijela (*J.A. i drugi protiv Italije*, 2023., stavci 28. – 37.).

C. Pošteno suđenje i djelotvorno pravno sredstvo¹¹

Članak 6.

„1. Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj. Presuda se mora izreći javno, ali se sredstva priopćavanja i javnost mogu isključiti iz cijele rasprave ili njezina dijela zbog razloga koji su nužni u demokratskom društvu radi interesa morala, javnog reda ili državne sigurnosti, kad interesi maloljetnika ili privatnog života stranaka to traže, ili u opsegu koji je po mišljenju suda bezuvjetno potreban u posebnim okolnostima gdje bi javnost mogla biti štetna za interes pravde.

2. Svatko optužen za kazneno djelo smatrat će se nevinim sve dok mu se ne dokaže krivnja u skladu sa zakonom.

3. Svatko optužen za kazneno djelo ima najmanje sljedeća prava:

a) da u najkraćem roku bude obaviješten, potanko i na jeziku koji razumije, o prirodi i razlozima optužbe koja se podiže protiv njega

b) da ima odgovarajuće vrijeme i mogućnost za pripremu svoje obrane

c) da se brani sam ili uz branitelja po vlastitom izboru, a ako nema dovoljno sredstava platiti branitelja, ima pravo na besplatnog branitelja, kad to nalažu interesi pravde

d) da ispituje ili daje ispitati svjedoke optužbe i da se osigura prisustvo i ispitivanje svjedoka obrane pod istim uvjetima kao i svjedoka optužbe

e) besplatnu pomoć tumača ako ne razumije ili ne govori jezik koji se upotrebljava u sudu.”

Članak 13.

„Svatko čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelom, čak i u slučaju kad su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu.”

1. Područje primjene članka 6. Konvencije

102. Sud se pozvao na područje primjene članka 47. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (pravo na djelotvoran pravni lijek i na pošteno suđenje) i na relevantnu sudsku praksu Suda Europske unije istražujući mogućnosti razvoja vlastite sudske prakse i proširenja, u načelu, područja primjene članka 6. stavka 1. Konvencije na sporove koji uključuju državne službenike (*Vilho Eskelinen i drugi protiv Finske* [VV], 2007., stavci 29. – 30. i 60.) i na privremene mjere (*Micallef protiv Malte* [VV], 2009., stavci 32., 78.).

103. U predmetu *Posti i Rahko protiv Finske*, 2002., Sud je naveo da je njegovo stajalište o primjenjivosti članka 6. Konvencije u pogledu pristupa sudu radi osporavanja ograničenja ribolova koje je određeno ministarskom uredbom slično stajalištu usvojenom u pravu Unije (stavak 54.).

104. Sud je ponovno potvrdio, u predmetima koji su se odnosili na pravo Europske unije, i da članak 6. Konvencije nije primjenjiv na utvrđivanje poreza (predmet *Emesa Sugar N.V. protiv Nizozemske* (odl.), 2005., koji se odnosio na skraćeni postupak za izdavanje sudskog naloga koji se odnosi na carine i davanja; predmet *Iovițoni i drugi protiv Rumunjske* (odl.), 2012., stavak 55., koji se odnosio na nametanje poreza na onečišćenje).

¹¹ Za primjenjiva opća načela vidi *Vodič kroz članak 6. (građanski aspekt)*, *Vodič kroz članak 6. (kazneni aspekt)* i *Vodič kroz članak 13.*

2. Pravo na pristup sudu¹²

105. U predmetu *Société Guérin Automobiles protiv 15 država Europske unije* (odl.), 2000., društvo podnositelj zahtjeva prigovorilo je da dopisi koje je primilo od Europske komisije u vezi s pritužbom koju je podnijelo nisu sadržavali nikakve pojedinosti o pravnim sredstvima, rokovima, izračunu rokova ili sudovima pred kojima bi se mogli pokrenuti postupci, što je rezultiralo time da su tužbe koje je društvo podnositelj podnijelo pred sudovima Europske unije proglašene nedopuštenima jer su podnesene nepravovremeno. Sud je smatrao nepotrebnim odlučivati o spojivosti zahtjeva *ratione personae* s Konvencijom jer je zahtjev u svakom slučaju bio nespojiv *ratione materiae*. Sud je utvrdio da članci 6. i 13. Konvencije ne obuhvaćaju pravo pojedinca da bude obaviješten o dostupnim pravnim sredstvima i rokovima za pokretanje postupka na temelju informacija u tom smislu u aktima koji se mogu osporavati.

106. Sud je upućivao na pravo Europske unije i u sljedećim predmetima u kojima su otvorena pitanja o pravu na pristup sudu:

- *Al-Dulimi i Montana Management Inc. protiv Švicarske* [VV], 2016., stavci 59. – 65., 148. i 152. – 153.: pristup sudu radi osporavanja oduzimanja imovine podnositelja zahtjeva prema režimu gospodarskih sankcija koji su usvojili Ujedinjeni narodi;
- *Arlewin protiv Švedske*, 2016., stavci 35. – 39. i 61. – 63.: nadležnost tužene države za ispitivanje tužbe za klevetu u svjetlu Uredbe Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima („Uredba Bruxelles I”);
- *Heracles S.A. General Cement Company protiv Grčke* (odl.), 2016., stavci 35. – 41., stavci 67. – 70.: zahtjev da društvo podnositelj vrati dio državne potpore za koji je Europska komisija utvrdila da nije u skladu s pravom Unije;
- *Naït-Liman protiv Švicarske* [VV], 2018., stavci 91. – 93. i 207.: nedostatak opće nadležnosti građanskih sudova u odnosu na činove mučenja;
- *Konkurrenten.no AS protiv Norveške* (odl.), 2019., stavci 43. i 45.: odgovornost države za navodno uskraćivanje pristupa sudu od strane Suda Europskog udruženja slobodne trgovine;
- *Grzęda protiv Poljske* [VV], 2022., stavci 145. – 167., 277., 307., 318., 322. – 323. i 348.: nedostatak sudske kontrole prijevremenog prestanka „mandata suca u aktivnoj službi u svojstvu člana Državnog sudbenog vijeća nakon zakonodavne reforme.

3. Poštenost postupka

107. Sud je u više navrata upućivao na pravo Europske unije u predmetima koji se odnose na poštenost postupka.

U nastavku su navedeni određeni primjeri predmeta u kojima je Sud upućivao na pravo Unije ili je u njemu našao uporište:

- postupak koji su pokrenuli podnositelji zahtjeva, koji su držali vrijednosne papire koje je izdao bankarski i osiguravajući konglomerat, u kojem su osporavali zakonitost izvlaštenja te imovine od strane tužene države u kontekstu mjera za rješavanje financijske krize 2008. (*Adorisio i drugi protiv Nizozemske* (odl.), 2015., stavci 38. – 44.);
- europski postupak za odlučivanje u sporovima male vrijednosti u predmetu koji se odnosio na odbijanje domaćih sudova da održe javnu raspravu u građanskom predmetu (*Põnkä protiv Estonije*, 2016., stavci 21., 30. i 37.);

¹² Vidi i *Priručnik o europskom pravu u području pristupa pravosuđu*, zajedničku publikaciju Suda i Agencije EU-a za temeljna prava, 2016., koji obuhvaća sudsku praksu Suda kao i pravo Unije i sudsku praksu Suda Europske unije.

- postupak tržišnog natjecanja za koji je navedeno da je bio nepošten zbog upotrebe iskaza svjedoka koji nisu imali neposredna saznanja (*SA-Capital Oy protiv Finske*, 2019., stavci 86. i 93.);
- primjena kriterija gospodarskog kontinuiteta društva u predmetu koji se odnosio na građansku presudu protiv društva podnositelja zahtjeva zbog prakse protivne tržišnom natjecanju koja se mogla pripisati društvu kojeg je [društvo podnositelj] sljednik (*Carrefour France protiv Francuske* (odl.), 2019., stavci 23. – 25. i 50.);
- imenovanje sudaca i neovisnost pravosuđa, u slučaju kada je u pitanju bio koncept „zakonom ustanovljenog suda” (*Guðmundur Andri Ástráðsson protiv Islanda* [VV], 2020., stavci 130. – 139. i 239., u kaznenom kontekstu; *Xhoxhaj protiv Albanije*, 2021., stavci 222. – 229., 298. i 313.; *Xero Flor w Polsce sp. z o.o. protiv Poljske*, 2021., stavci 134. – 151., 231. i 284.; *Reczkowicz protiv Poljske*, 2021., stavci 149. – 174, 245. – 246., 250. – 256., 264. i 268.; *Dolińska-Ficek i Ozimek protiv Poljske*, 2021., stavci 178. – 208., 283. – 284, 301. – 307, 320., 324. – 328., 335. i 342.; *Advance Pharma sp. z o.o. protiv Poljske*, 2022., stavci 192. – 222., 306. – 307., 314. – 317., 326. – 331. i 338., u građanskom kontekstu); *Juszczyszyn protiv Poljske*, 2022., stavci 117. – 129., 195., 203., 328. – 331., 335.; *Wałęsa protiv Poljske*, 2023., stavci 79., 83., 87., 89. – 90., 95. – 99., 122. – 129., 180.);
- izvješća Europske komisije o suzbijanju korupcije i o mehanizmu suradnje i provjere u odnosu na Rumunjsku u predmetu koji se odnosio na pravo na pristup sudu u kontekstu prijevremenog prestanka mandata glavnog tužitelja Nacionalne uprave za borbu protiv korupcije (*Kövesi protiv Rumunjske*, 2020., stavci 85. – 88. i 156.);
- nepristranost suda i pravo na presumpciju nevinosti podnositelja zahtjeva, kojeg je osudio sud u istom sastavu u kojem je prethodno osudio njegove supočinitelje na temelju nagodbi o priznanju krivnje (*Mucha protiv Slovačke*, 2021., stavci 30. – 36., 58. i 61.).

108. U predmetu *Spasov protiv Rumunjske*, 2022., podnositelj zahtjeva bio je osuđen za nezakonit ribolov unutar isključivoga gospodarskog pojasa u Crnom moru, što je bilo pitanje uređeno skupom propisa EU-a poznatih kao Zajednička ribarstvena politika. Podnositelj zahtjeva ustvrdio je da je njegova osuda bila u suprotnosti s tim pravilima prava Unije i da stoga predstavlja povredu članka 6. stavka 1. Konvencije i članka 1. Protokola br. 1. Sud je utvrdio da je Europska komisija jasno naznačila rumunjskim vlastima da je postupak protiv podnositelja zahtjeva u suprotnosti s pravom Unije mnogo prije nego što je Žalbeni sud donio pravomoćnu presudu u njegovu predmetu (stavak 95.). Propust Rumunjske da ispuní obveze prema Zajedničkoj ribarstvenoj politici bio je i predmet postupka zbog povrede u vezi s incidentom koji je uključivao podnositelja zahtjeva i drugim sličnim incidentima (stavak 96.). Sud je smatrao da je, osudivši podnositelja zahtjeva, Žalbeni sud počinio očiglednu pogrešku u primjeni prava na takav način da je podnositelj bio žrtva „uskraćivanja pravde”, što je predstavljalo povredu članka 6. stavka 1. Konvencije (stavci 97. – 99.).

4. Prava obrane

109. Kao primjer, Sud je upućivao na pravo Europske unije u sljedećim predmetima u kojima su otvorena pitanja o pravima obrane:

- *Meftah i drugi protiv Francuske* [VV], 2002., stavci 32. i 45.: nepostojanje mogućnosti iznošenja usmenih podnesaka na raspravi pred Kasacijskim sudom, osobno ili preko člana odvjetničke komore;
- *Ibrahim i drugi protiv Ujedinjene Kraljevine* [VV], 2016., stavci 203. – 215., 259., 261., 264. i 271.: odgođen pristup odvjetniku tijekom ispitivanja od strane policije zbog iznimno ozbiljne i neposredne prijetnje javnoj sigurnosti;
- *Vizgirda protiv Slovenije*, 2018., stavci 51. – 61., 82., 84. i 86.: nije osigurano usmeno prevođenje tijekom kaznenog postupka kao ni prijevod dokumenata na jezik koji optuženik dovoljno poznaje;

- *Correia de Matos protiv Portugala* [VV], 2018., stavci 76. – 80., 126., 130. i 136.: nemogućnost odvjetnika da se sam zastupa u kaznenom postupku koji se protiv njega vodio.

D. Privatni i obiteljski život i zaštita dopisivanja¹³

Članak 8.

- „1. Svatko ima pravo na poštovanje svojega privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.
2. Javna vlast neće se miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala kao i radi zaštite prava i sloboda drugih.”

1. Privatni život i zaštita podataka

110. Sud je upućivao na pravo Europske unije kad je odlučivao o sljedećim pitanjima o poštovanju privatnog života i zaštiti podataka:

- o promjeni pisanog oblika prezimena podnositeljice zahtjeva u putovnici (*Mentzen protiv Latvije* (odl.), 2004.);
- o praćenju telefonskih poziva zastupnika u Europskom parlamentu protiv kojeg je pokrenuto nekoliko kaznenih postupaka, bez obzira na njegov zastupnički imunitet (*Marchiani protiv Francuske* (odl.), 2008.);
- o nemogućnosti pristupa osobnim podacima ili sigurnog ispravljanja osobnih podataka u Schengenskom informacijskom sustavu (*Dalea protiv Francuske* (odl.), 2010.);
- o nepostojanju odgovarajućih i djelotvornih mjera zaštite od proizvoljnosti u vezi sa sustavom tajnog presretanja komunikacije mobilnim telefonom (*Roman Zakharov protiv Rusije* [VV], 2015., stavci 145. – 147., 269.);
- o praćenju korištenja internetom zaposlenika na radnome mjestu i upotrebi prikupljenih podataka kao osnove za otkaz ugovora o radu (*Bărbulescu protiv Rumunjske* [VV], 2017., stavci 44. – 51.);
- o odbijanju dopuštenja za dostavu tužbe za klevetu društvu registriranom u inozemstvu uz obrazloženje da navodna šteta za ugled podnositelja zahtjeva nije bila stvarna i znatna (*Tamiz protiv Ujedinjene Kraljevine* (odl.), 2017., stavci 54. – 55. i 84.);
- o zahtjevu da elitni sportaši unaprijed daju informacije o mjestu boravka radi nenajavljenog testiranja na droge (*Nacionalni savez sportskih udruga i saveza (FNASS) i drugi protiv Francuske*, 2018., stavci 55. – 56. i 182.);
- o prikupljanju od strane policije bez sudske odluke informacija povezanih s dinamičnom IP adresom koju upotrebljava podnositelj zahtjeva (*Benedik protiv Slovenije*, 2018., stavci 53. – 62., 95. i 107.);
- o odbijanju domaćih sudova da nalože medijima da anonimiziraju stare članke na internetu koji se odnose na osude podnositelja zahtjeva za kaznena djela (*M.L. i W.W. protiv Njemačke*, 2018., stavci 57. – 63. i 97.);
- o otkazu ugovora o radu zaposlenika koji su bili pod videonadzorom poslodavca u prostorijama društva (*López Ribalda i drugi protiv Španjolske* [VV], 2019., stavci 63. – 66.);

¹³ Za primjenjiva opća načela vidi *Vodič kroz članak 8. Konvencije* i *Vodič kroz sudsku praksu o zaštiti podataka*. Vidi i *Priručnik o europskom pravu o zaštiti podataka*, zajedničku publikaciju Suda i Agencije EU-a za temeljna prava, 2018., koji obuhvaća sudsku praksu Suda kao i pravo Unije i sudsku praksu Suda Europske unije.

- o pravnoj obvezi pružatelja telekomunikacijskih usluga da pohranjuju osobne podatke svih svojih korisnika, čak i kada ti podaci nisu potrebni za potrebe izdavanja računa ili iz drugih ugovornih razloga, te pristupu tim podacima od strane nacionalnih vlasti pod određenim uvjetima (*Breyer protiv Njemačke*, 2020., stavci 46. – 55. i 93. – 94.);
- o masovnom presretanju komunikacija i razmjeni obavještajnih podataka u kontekstu režima tajnog nadzora (*Centrum för rättvisa protiv Švedske* [VV], 2021., stavci 92. – 130.; *Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjene Kraljevine* [VV], 2021., stavci 202. – 241.; vidi i predmet *Ekimdzhiiev i drugi protiv Bugarske*, 2022., stavci 230. – 245. i 419., koji se odnosio, konkretno, na zadržavanje komunikacijskih podataka i pristup tim podacima);
- o obvezi davanja otisaka prstiju za podnošenje zahtjeva za izdavanje putovnice te pohranjivanju tih otisaka na elektronički čip u putovnici (*Willems protiv Nizozemske* (odl.), 2021., stavci 16. – 17. i 26. – 36.);
- o obvezi istraživanja navoda o spolnom uznemiravanju na radnome mjestu (*C protiv Rumunjske*, 2022., stavci 45. – 46. i 71.);
- o prikupljanju podataka koji se odnose na seksualne navike potencijalnog darivatelja krvi, na temelju nagađanja, te prekomjerno dugom zadržavanju tih podataka od strane tijela javne vlasti (*Drelon protiv Francuske*, 2022., stavci 30. – 36., 47. – 55.);
- o odluci kojom se vjerskoj zajednici Jehovinih svjedoka zabranjuje prikupljanje i obrada osobnih podataka tijekom propovijedanja od vrata do vrata bez privole ispitanika (*Jehovini svjedoci protiv Finske*, 2023., stavci 39. – 41., stavci 85. – 87.);
- o objavi identifikacijskih podataka podnositelja zahtjeva na portalu porezne uprave zbog neispunjavanja poreznih obveza (*L.B. protiv Mađarske* [VV], 2023., stavci 44. – 53.);
- o obvezi podnositelja zahtjeva da anonimizira arhiviranu internetsku verziju članka (*Hurbain protiv Belgije* [VV], 2023., stavak 183.);
- o općenitom i neselektivnom zadržavanju telekomunikacijskih podataka u kontekstu kaznenog postupka protiv suca (*Škoberne protiv Slovenije*, 2024., stavci 69. – 88., 133., 140. – 144.).

2. Obiteljski život

111. U predmetu *Schalk i Kopf protiv Austrije*, 2010., koji se odnosio na nemogućnost sklapanja braka istospolnih parova, Sud je uputio, među ostalim, na pravo Europske unije kad je priznao da je odnos podnositelja zahtjeva, istospolnog para koji živi zajedno u stabilnom *de facto* partnerstvu, obuhvaćen pojmom „obiteljskog života” na isti način kao i odnos raznospolnog para u istoj situaciji (stavci 24. – 26. i 93. – 94.).

E. Sloboda izražavanja¹⁴

Članak 10.

„1. Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. To pravo obuhvaća slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj članak ne sprječava države da podvrgnu režimu dozvola ustanove koje obavljaju djelatnosti radija ili televizije te kinematografsku djelatnost.

2. Kako ostvarivanje tih sloboda obuhvaća dužnosti i odgovornosti, ono može biti podvrgnuto formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom, koji su u demokratskom društvu nužni radi interesa državne sigurnosti, teritorijalne cjelovitosti ili javnog reda i mira, radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala, radi zaštite ugleda ili prava drugih, radi sprječavanja odavanja povjerljivih informacija ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudbene vlasti.”

112. Sud je upućivao na pravo Europske unije i sudsku praksu Suda Europske unije ili je u njima našao uporište u sljedećim predmetima koji su se odnosili na slobodu izražavanju:

- *Piermont protiv Francuske*, 1995.: mjera protjerivanja podnositeljice zahtjeva, zastupnice u Europskom parlamentu, iz Francuske Polinezije i zabrane ponovnog ulaska na to područje te mjera zabrane ulaska u Novu Kaledoniju zbog izjava izrečenih tijekom prosvjeda (stavci 31. – 35.);
- *Perinçek protiv Švicarske* [VV], 2015.: mjere za borbu protiv određenih oblika i izraza rasizma i ksenofobije, u kontekstu predmeta koji se odnosio na osudu podnositelja zahtjeva za kazneno djelo zbog odbijanja pravne kvalifikacije zločina koje je Osmansko Carstvo počinilo nad armenskim narodom kao „genocida” (stavci 82. – 90., 255. i 266.);
- *Delfi AS protiv Estonije* [VV], 2015.: sloboda širenja informacija u kontekstu dosuđivanja naknade štete protiv internetskog informativnog portala zbog uvredljivih komentara koje su na njegovoj stranici objavile anonimne treće osobe (stavci 50. – 57., 128. i 147.);
- *Magyar Helsinki Bizottság protiv Mađarske* [VV], 2016.: sloboda primanja informacija u kontekstu odbijanja vlasti da nevladinoj organizaciji daju imena javnih branitelja i broj njihovih imenovanja (stavci 55. – 59. i 144.);
- *Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [VV], 2017.: sloboda širenja informacija u kontekstu sudske odluke kojom se medijskim društvima zabranjuje masovno objavljivanje poreznih informacija (stavci 55. – 79., 133., 149. – 151., 158. – 159., 188., 193., 197. i 212.);
- *Biancardi protiv Italije*, 2021.: građanska presuda protiv urednika novina jer je odbio ukloniti iz internetske tražilice članak o kaznenom postupku protiv privatne osobe koji je bio lako dostupan upisivanjem imena osobe u internetsku tražilicu (stavci 18. – 29., 53. i 67.);
- *Halet protiv Luksemburga* [VV], 2023.: kaznenopravna novčana kazna izrečena podnositelju zahtjeva jer je medijima otkrio povjerljive dokumente svog poslodavca u privatnom sektoru koji se odnose na porezne prakse nekoliko multinacionalnih kompanija (stavci 58., 99., 101., 106.).

¹⁴ Za primjenjiva opća načela vidi [Vodič kroz članak 10. Konvencije](#).

F. Sloboda okupljanja i udruživanja

Članak 11.

„1. Svatko ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja s drugima, uključujući pravo osnivati sindikate ili im pristupati radi zaštite svojih interesa.

2. Ne mogu se postavljati nikakva ograničenja ostvarivanju tih prava, osim onih koja su propisana zakonom i koja su u demokratskom društvu nužna radi interesa državne sigurnosti ili javnog reda i mira, radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih. Ovaj članak ne zabranjuje da se nameću zakonska ograničenja u ostvarivanju tih prava pripadnicima oružanih snaga, policije ili državne uprave.”

113. U *Vodiču kroz članak 11. Konvencije* detaljno su izložena primjenjiva načela o slobodi okupljanja i udruživanja kako su zajamčena Konvencijom. Sud je upućivao na pravo Unije i sudsku praksu Suda Europske unije ili je u njima našao uporište u sljedećim predmetima koji su se odnosili na slobodu okupljanja i udruživanja:

- u pogledu zakonske zabrane financiranja francuske političke stranke od strane političke stranke osnovane u drugoj državi članici EU-a (*Parti nationaliste basque – Organisation régionale d’Iparralde protiv Francuske*, 2007., stavci 31. i 48.);
- u pogledu funkcioniranja unutarnjeg tržišta i slobodnog kretanja robe među državama članicama, u ovom slučaju nakon blokade magistralnih cesta od strane poljoprivrednika (*Kudrevičius i drugi protiv Litve* [VV], 2015., stavci 71. – 77.): Sud je smatrao da ne mora utvrditi mogu li se mjere koje su donijele litavske vlasti opravdati u svjetlu sudske prakse Suda Europske unije primjećujući da je uloga potonjeg suda utvrditi jesu li države članice EU-a ispunile obvezu osiguravanja slobodnog kretanja robe, dok je zadatak Suda u dotičnom predmetu bio utvrditi je li u okolnostima predmeta došlo do povrede prava podnositelja zahtjeva na slobodu okupljanja (stavak 184.);
- u pogledu prava državnih službenika osnovati sindikat te prava na pregovaranje i sklapanje kolektivnih ugovora (*Demir i Baykara protiv Turske* [VV], 2008., stavci 47., 51., 80., 105. i 150.);
- u pogledu nezakonite prirode bojkota kojim se pokušalo izvršiti pritisak na strano društvo da sklopi kolektivni ugovor u suprotnosti sa slobodom poslovnog nastana zajamčenom u Europskom gospodarskom prostoru (*Norveški savez sindikata (LO) i Norveški sindikat transportnih radnika (NTF) protiv Norveške*, 2021., stavci 67. – 69.);
- u pogledu primjene zakonodavstva o inozemnom financiranju na nevladine organizacije i njihove direktore, što je rezultiralo izricanjem novčanih kazni, ograničavanjem njihova djelovanja pa čak i raspuštanjem organizacija (*Ecodefence i drugi protiv Rusije*, 2022., stavci 46. – 47., 132. i 166.);
- u pogledu kvalifikacije amasa kao terorističke organizacije (*Internationale Humanitäre Hilfsorganisation e. v. protiv Njemačke*, 2023., stavci 39. – 41., 86., 92.).

G. Jednako postupanje i zabrana diskriminacije¹⁵

Članak 14.

„Uživanje prava i sloboda koje su priznate u ovoj Konvenciji osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost.”

Članak 1. Protokola br. 12

„1. Uživanje svih prava određenih zakonom osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjera, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili drugi status.

2. Nitko ne smije biti diskriminiran od strane javnih tijela na bilo kojoj osnovi kako je navedeno u stavku 1.”

114. Predmet *Stec i drugi protiv Ujedinjene Kraljevine* [VV], 2006., odnosio se na razlike između muškaraca i žena u pogledu prava na naknade iz sustava socijalnog osiguranja nakon ozljede na radu. Zahtjevi su podneseni Sudu nakon što je Sud Europske unije donio prethodnu odluku o tom pitanju na zahtjev domaćih sudova. Sud Europske unije utvrdio je da dotično domaće zakonodavstvo nije u suprotnosti s Direktivom o jednakom postupanju u području socijalne sigurnosti. Iako se pitanje koje je Sud trebao ispitati na temelju članka 14. Konvencije razlikovalo od pitanja koje je ispitivao Sud Europske unije, Sud je smatrao da osobito treba uzeti u obzir vrlo uvjerljivo utvrđenje Suda Europske unije (stavak 58.). Sud je u konačnici utvrdio da nije došlo do povrede članka 14. Konvencije u vezi s člankom 1. Protokola br. 1 (vidi i, u sličnom smislu, predmete *Walker protiv Ujedinjene Kraljevine*, 2006.; *Barrow protiv Ujedinjene Kraljevine*, 2006.).

115. Predmeti *Napotnik protiv Rumunjske*, 2020., i *Jurčić protiv Hrvatske*, 2021., odnosili su se na pitanje jesu li mjere poduzete u odnosu na podnositeljice zahtjeva predstavljale izravnu diskriminaciju na temelju spola (u ovom slučaju, zbog činjenice da su bile trudne). U prvom predmetu, podnositeljica zahtjeva, diplomatkinja raspoređena u inozemstvo, povučena je s dužnosti odmah nakon što je objavila da je drugi put trudna. U drugom predmetu podnositeljici zahtjeva odbijen je status osiguranika po osnovi rada i naknada povezana s radnim odnosom nakon što je utvrđeno da je njezin radni odnos fiktivan zbog njezine trudnoće.

Sud je u svom obrazloženju uputio na pravo Europske unije, među ostalim na relevantnu sudsku praksu Suda Europske unije. Kao i Sud Europske unije, smatrao je da će razlika u postupanju na temelju trudnoće predstavljati izravnu diskriminaciju na temelju spola ako nije opravdana (*Napotnik protiv Rumunjske*, 2020., stavak 77.; *Jurčić protiv Hrvatske*, 2021., stavak 69.).

U predmetu *Napotnik protiv Rumunjske*, 2020., Sud je razlikovao činjenice predmeta od onih koje je ispitao Sud Europske unije (stavak 82.) prije nego što je zaključio da nije došlo do povrede članka 1. Protokola br. 12 uz Konvenciju. Nasuprot tome, u predmetu *Jurčić protiv Hrvatske*, 2021., Sud je našao uporište u sudskoj praksi Suda Europske unije i drugim međunarodnim instrumentima (stavci 73., 76. i 84.) kad je utvrdio povredu članka 14. Konvencije u vezi s člankom 1. Protokola br. 1.

116. Sud je upućivao na pravo Europske unije i kad je odlučivao o sljedećim pitanjima o zabrani diskriminacije:

¹⁵ Za primjenjiva opća načela vidi *Vodič kroz članak 14. i članak 1. Protokola br. 12 uz Konvenciju*. Vidi i *Priručnik o europskom antidiskriminacijskom pravu*, zajedničku publikaciju Suda i Agencije EU-a za temeljna prava, 2018., koji obuhvaća sudsku praksu Suda kao i pravo Unije i sudsku praksu Suda Europske unije.

- o konceptu neizravne diskriminacije i upotrebi statističkih podataka kao dokaza koji dovode do pretpostavke diskriminacije koja se može pobiti (*D.H. i drugi protiv Češke Republike* [VV], 2007., stavci 81. – 91., 103. – 104., 184. i 187.);
- o zaštiti od diskriminacije na temelju nasljednog poremećaja (*G.N. i drugi protiv Italije*, 2009., stavci 52. i 126.);
- o nedostupnosti određenih prava iz ugovora o zdravstvenom osiguranju nerezidentima nakon zakonodavne reforme (predmet *Ramaer i Van Willigen protiv Nizozemske* (odl.), 2012., stavci 61. – 63., predmet u kojem su domaći sudovi prethodno Sudu Europske unije uputili zahtjev za prethodnu odluku);
- o isključivanju istospolnih parova iz sklapanja „životnog partnerstva”, službenog oblika građanskog partnerstva za nevjenčane parove (*Vallianatos i drugi protiv Grčke* [VV], 2013., stavci 31. – 34.);
- o postojanju povoljnijih uvjeta spajanja obitelji za osobe koje imaju državljanstvo tužene države najmanje 28 godina (*Biao protiv Danske* [VV], 2016., stavci 56. – 59. i 134. – 135.);
- o konceptu asocijativne diskriminacije (*Guberina protiv Hrvatske*, 2016., stavci 40. – 42.; *Molla Sali protiv Grčke* [VV], 2018., stavci 78. – 80.);
- o odbijanju dopuštenja ženi čije su visina i težina bile ispod propisanih granica za kandidate da polaže prijemni ispit za studij vojne medicine (*Moraru protiv Rumunjske*, 2022., stavci 22. – 26., 42., 53. – 54.);
- o razlici u postupanju na temelju spola u pogledu dobi za odlazak u mirovinu za državne službenike (*Moraru i Marin protiv Rumunjske*, 2022., stavci 66. – 79.): Sud je posebice kritizirao propust rumunjskih vlasti da smisleno razmotre tvrdnje podnositeljice zahtjeva o usklađenosti domaćeg zakonodavstva s pravom Europske unije i relevantnim presudama Suda Europske unije (stavak 119., i vidi i predmet *Pajqk i drugi protiv Poljske*, 2023., stavci 59. – 79., 218., 260. – 261., koji se odnosio na razliku u postupanju na temelju spola i dobi za odlazak sudaca u mirovinu);
- o nediskriminirajućem uskraćivanju dječjih doplata dvjema majkama, koje zakonito borave u državi, zbog neispunjavanja kriterija uobičajenog boravišta prema domaćem pravu (*X i drugi protiv Irske*, 2023., stavci 50. – 53., 91. – 93.).

H. Pravo na mirno uživanje vlasništva¹⁶

Članak 1. Protokola br. 1

„Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svojega vlasništva. Nitko se ne smije lišiti svoga vlasništva, osim u javnom interesu, i to samo uz uvjete predviđene zakonom i općim načelima međunarodnoga prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne umanjuju pravo države da primijeni zakone koje smatra potrebnima da bi uredila upotrebu vlasništva u skladu s općim interesom ili za osiguranje plaćanja poreza ili drugih doprinosa ili kazni.”

117. U kontekstu predmeta ispitanih na temelju članka 1. Protokola br. 1 Sud je upućivao na pravo Unije ili je u njemu našao uporište u odnosu na sljedeća pitanja:

- nemogućnost dobivanja povrata preplaćenog poreza na dodanu vrijednost (PDV) od države (*S.A. Dangeville protiv Francuske*, 2002., stavci 31. – 37., 46. i 56. – 57.; vidi i *Aon Conseil et Courtage S.A. i Christian de Clarens S.A. protiv Francuske*, 2007., stavci 28. i 35. – 44.): Sud je

¹⁶ Za primjenjiva opća načela vidi *Vodič kroz članak 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju*.

primijetio da miješanje u dotičnom predmetu nije proizašlo ni iz kakve zakonodavne intervencije, već naprotiv, iz propusta zakonodavne vlasti da uskladi domaće pravo s direktivom Europske unije (*S.A. Dangeville protiv Francuske*, 2002., stavak 57.);

- nemogućnost ostvarivanja odbitka PDV-a zbog pogreške jednog od dobavljača društva podnositelja zahtjeva (*„Bulves“ AD protiv Bugarske*, 2009., stavci 29. – 32.);
- pravila o igrama na sreću (*Monedero i drugi protiv Francuske* (odl.), 2010.);
- nametanje poreza na onečišćenje na uvoz rabljenih vozila iz druge države članice Europske unije (*Ioviṭoni i drugi protiv Rumunjske* (odl.), 2012., stavci 20. – 24., 33. – 34. i 45. – 50.; *Pop i drugi protiv Rumunjske* (odl.), 2019., stavci 24. – 30., 53. i 62. – 63.);
- zahtjev da se vrati dio državne potpore za koji je Europska komisija utvrdila da nije u skladu s pravom Unije (*Heracles S.A. General Cement Company protiv Grčke* (odl.), 2016., stavci 35. – 41. i 67. – 70);
- osobnu odgovornost dioničara za dugove društva brisanog na temelju posebnog zakonodavstva o trgovačkim društvima u mirovanju (*Lekić protiv Slovenije* [VV], 2018., stavak 126.);
- nepoštene uvjete u potrošačkim ugovorima (*Antonopoulou protiv Grčke* (odl.), 2021., stavci 38. – 43., 73. – 74. i 83.);
- zamrzavanje i oduzimanje imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom (*G.I.E.M. S.R.L. i drugi protiv Italije* [VV], 2018., stavci 147. – 153. i 273.; *Todorov i drugi protiv Bugarske*, 2021., stavci 115. – 120. i 214.);
- oduzimanje strane valute koja nije prijavljena na granici (*Grifhorst protiv Francuske*, 2009., stavci 27. – 36., 90., 93., 102. i 104.; *Imeri protiv Hrvatske*, 2021., stavci 40. – 47., 72. i 84.; *Stoyan Nikolov protiv Bugarske*, 2021., stavci 22. – 26. i 57. – 58.);
- nepostojanje postupovnih jamstava i razumne mogućnosti osporavanja izvanrednih mjera nacionalne banke kojima se poništavaju dionice i obveznice (*Pintar i drugi protiv Slovenije*, 2021.): Sud je osobito uzeo u obzir činjenicu da je osiguravanje djelotvornog pravnog sredstva u dotičnom predmetu bilo usko povezano sa složenim pitanjima u vezi s poštovanjem različitih načela prema pravu Unije i da je Sudu Europske unije upućeno nekoliko zahtjeva za prethodnu odluku (stavak 101.) (vidi i predmet *Freire Lopes protiv Portugala* (odl.), 2023., stavci 64. – 71., 87., 95., 99. – 100., koji se odnosio na propust otkupa dionica koje je prodala banka koja je likvidirana nakon njezine sanacije od strane središnje banke zemlje, što je situacija o kojoj je odlučivao i Sud Europske unije);
- neisplatu naknade vlasnicima šuma usprkos zakonski priznatom pravu i odobrenju od strane Europske komisije nacрта odluke vlade kojom se utvrđuju metodološka pravila za dodjelu državne potpore kao naknade za njihovu nemogućnost upotrebe vlastitih šuma, koje su bile svrstane u zaštićena prirodna područja za potrebe Europske mreže „Natura 2000“ (*Udruga vlasnika šuma u zajedničkom vlasništvu Porceni Pleša i Piciorul Bătrân Banciu protiv Rumunjske*, 2023., stavci 21., 26. – 28., 42., 68.).
- nalog za oduzimanje koji su izdale talijanske vlasti s ciljem povrata brončanog kipa iz klasičnoga grčkog razdoblja iz muzeja u SAD-u (*The J. Paul Getty Trust i drugi protiv Italije*, 2024., stavci 182. – 186., 279., 341., 358., 383.).

118. Sud je ispitivao predmete koji se odnose na mjere štednje poduzete u nekoliko država članica Europske unije u kontekstu gospodarske krize krajem 2000-ih. Dotične mjere poduzete su, konkretno, na temelju memoranduma o razumijevanju među državama članicama u eurozoni, pratećih mehanizama potpore i Europskog stabilizacijskog mehanizma (vidi, primjerice, *Koufaki i ADEDY protiv Grčke* (odl.), 2013., stavci 18. i 38.; *da Conceição Mateus i Santos Januário protiv Portugala* (odl.), 2013., stavci 11. i 25.; *da Silva Carvalho Rico protiv Portugala* (odl.), 2015., stavci 22. – 24. i 39.; *Mamatas i drugi protiv Grčke*, 2016., stavci 54., 101. – 102., 115. i 118.).

I. Izbori za Europski parlament

Članak 3. Protokola br. 1

„Visoke ugovorne strane obvezuju se da će u razumnim razdobljima provoditi slobodne izbore tajnim glasovanjem, u uvjetima koji osiguravaju slobodno izražavanje mišljenja naroda pri izboru zakonodavnih tijela.”

119. U *Vodiču kroz članak 3. Protokola br. 1 uz Konvenciju* detaljno su izložena primjenjiva načela o pravu na slobodne izbore kako je zajamčeno Konvencijom.

120. Članak 3. Protokola br. 1 primjenjiv je na izbor zastupnika u Europski parlament (*Matthews protiv Ujedinjene Kraljevine* [VV], 1999., stavak 44.; *Occhetto protiv Italije* (odl.), 2013., stavak 42.; *Strack i Richter protiv Njemačke* (odl.), 2016., stavak 22.).

121. Predmet *Tête protiv Francuske*, odluka Komisije, 1987., odnosio se konkretno na usklađenost s člankom 3. Protokola br. 1 francuskog zakonodavstva o izboru francuskih zastupnika u Europski parlament koje je u to vrijeme bilo na snazi. Komisija je smatrala da minimalni prag od pet posto koji je potreban da bi se osigurala zastupnička mjesta u Europskom parlamentu i činjenica da liste koje nisu dobile pet posto glasova ne mogu zahtijevati povrat pologa i troškova kampanje teže legitimnom cilju sa stajališta članka 3. Protokola br. 1, i to poticanju stvaranja dovoljno reprezentativnih smjerova mišljenja. Komisija je nadalje smatrala da propisi kojima se uređuje medijski prostor za emitiranje za izborne kampanje na radiju i televiziji te razlikovanje skupina zastupljenih u francuskim zakonodavnim skupštinama i drugih lista nisu neopravdani ili nerazmjerni s obzirom na slobodu procjene države. Komisija je smatrala da dotični propisi, čak i promatrani zajedno, sasvim sigurno nisu predstavljali miješanje u slobodu izražavanja mišljenja naroda pri izboru zakonodavnih tijela.

122. Predmet *Matthews protiv Ujedinjene Kraljevine* [VV], 1999., odnosio se na nemogućnost podnositeljice zahtjeva, stanovnice Gibraltara, da se upiše na popis birača kako bi glasovala na izborima za Europski parlament 1994. Sud je napomenuo da je, kada je odlučeno da se zastupnici u Europski parlament biraju na općim neposrednim izborima, navedeno da Ujedinjena Kraljevina relevantnu odredbu neće primjenjivati na Gibraltar. Međutim, prema mišljenju Suda, s proširenjem ovlasti Europskog parlamenta prema Ugovoru iz Maastrichta iz 1992., Ujedinjena Kraljevina trebala je osigurati da pravo na slobodne izbore bude zajamčeno u Gibraltaru. Ujedinjena Kraljevina slobodno je sklopila Ugovor iz Maastrichta; stoga je, zajedno s drugim strankama tog ugovora, bila odgovorna *ratione materiae* na temelju Konvencije za njegove posljedice (stavak 33.). Sud je zaključio da je nemogućnost podnositeljice zahtjeva da izrazi svoje mišljenje o izboru zastupnika u Europskom parlamentu narušila samu bit njezina prava glasovanja (stavci 64. – 65.).

123. U predmetima *Greens i M.T. protiv Ujedinjene Kraljevine*, 2010., i *Kulinski i Sabev protiv Bugarske*, 2016., Sud je utvrdio povredu prava glasovanja zajamčenog člankom 3. Protokola br. 1 zbog opće zabrane kojom se podnositeljima zahtjeva onemogućuje glasovanje na izborima za Europski parlament samo na temelju toga što su bili osuđeni za kazneno djelo i izdržavaju kazne zatvora. Nasuprot tomu, u predmetu *Kalda protiv Estonije (br. 2)*, 2022., Sud je utvrdio da nije došlo do povrede članka 3. Protokola br. 1 jer su domaći sudovi proveli temeljitu ocjenu razmjernosti opće zabrane prava zatvorenika na glasovanje kako je posebno primijenjena na podnositelja zahtjeva, doživotnog zatvorenika osuđenog za nekoliko teških kaznenih djela.

124. Predmet *Occhetto protiv Italije* (odl.), 2013., odnosio se na podnositeljevu odluku da se odrekne prava na zastupničko mjesto u Europskom parlamentu. Spor između podnositelja zahtjeva i kandidata imenovanog na njegovo mjesto bio je predmetom odluka talijanskog *Consiglio di Stato*, izbornog povjerenstva Europskog parlamenta i, u posljednjem stupnju, Suda Europske unije. Te odluke su u konačnici dovele do odluke da je odricanje neopozivo i da podnositelj zahtjeva nema pravo zasjedati

kao zastupnik Europskog parlamenta. Sud je smatrao da je odbijanje *Consiglio di Stato* da prihvati odustajanje od podnositeljeva odricanja težilo legitimnim ciljevima pravne sigurnosti u izbornom procesu i zaštite prava drugih, a posebice osobe koja je proglašena izabranom umjesto njega (stavak 49.). Navodeći, među ostalim, da se podnositelj zahtjeva odrekao zastupničkog mjesta svojom voljom, Sud je utvrdio da, s obzirom na slobodu procjene koju države članice imaju u tom pitanju, nije došlo do povrede Konvencije (stavak 53.).

125. U predmetu *Mihaela Mihai Neagu protiv Rumunjske* (odl.), 2014., podnositeljica zahtjeva prigovorila je odbijanju njezine kandidature za izbor u Europski parlament uz obrazloženje da nije osigurala 100.000 potpisa potpore. S obzirom na slobodu koja je u pravu Europske unije ostavljena državama članicama pri utvrđivanju kriterija kojima se uređuje prihvatljivost za kandidiranje na izborima, te s obzirom na konkretne okolnosti predmeta, Sud je smatrao da broj potpisa potrebnih za podnošenje kandidature nije doveo do povrede prava na kandidiranje na izborima za Europski parlament.

126. Sud je utvrdio i da je minimalni prag od pet posto za raspodjelu zastupničkih mjesta u Europskom parlamentu u skladu s člankom 3. Protokola br. 1 (*Strack i Richter protiv Njemačke* (odl.), 2016., stavci 33. – 34.; vidi i *Tête protiv Francuske*, odluka Komisije, 1987.).

127. Odluka u predmetu *Dupré protiv Francuske*, 2016., odnosila se na izbor dvoje dodatnih francuskih zastupnika u Europski parlament, usred parlamentarnog saziva, nakon stupanja na snagu Ugovora iz Lisabona. Francuska Vlada odlučila je da nove zastupnike u Europskom parlamentu imenuje Narodna skupština među svojim članovima, čime je spriječila podnositelja zahtjeva da se kandidira. Sud je prihvatio da je taj oblik imenovanja težio legitimnom cilju, s obzirom na rizik od slabog odaziva visokih troškova za samo dva zastupnička mjesta i organizacijsku složenost dostupnih alternativa (stavak 25.). Zbog njezina ograničenog učinka i prijelazne prirode, Sud je utvrdio da mjera nije bila nerazmjerna legitimnom cilju kojemu se težilo (stavak 26.).

J. Načelo *ne bis in idem*

Članak 4. Protokola br. 7.

- „1. Nikome se ne može ponovno suditi niti ga se može kazniti u kaznenom postupku iste države za kazneno djelo za koje je već pravomoćno oslobođen ili osuđen u skladu sa zakonom i kaznenim postupkom te države.
2. Odredbe prethodnoga stavka ne sprječavaju ponovno razmatranje slučaja u skladu sa zakonom i kaznenim postupkom dotične države ako postoje dokazi o novim ili novootkrivenim činjenicama, ili ako je u prethodnom postupku došlo do bitnih povreda koje su mogle utjecati na rješenje slučaja.
3. Ovaj se članak ne može derogirati na temelju članka 15. Konvencije.”

128. Prema načelu *ne bis in idem* nikome ne smije dva puta suditi ili kazniti ga u kaznenom postupku za isto djelo. I Sud i Sud Europske unije u nekoliko su navrata odlučivali u predmetima koji se odnose na to pravo. Sudska praksa Suda o tom pitanju razmatra se u *Vodiču kroz članak 4. Protokola br. 7.*

129. Sud je izričito upućivao na pravo Europske unije i sudsku praksu Suda Europske unije u sljedećim predmetima:

- *Sergey Zolotukhin protiv Rusije* [VV], 2009., stavci 33. – 38. i 79., koji se odnosio na presudu u prekršajnom postupku podnositelja zahtjeva za „prekršaje protiv javnog reda i mira” i njegov kasniji kazneni progon zbog „kaznenih djela protiv javnog reda” u odnosu na iste činjenice;

- *A i B protiv Norveške* [VV], 2016., stavci 51. – 52. i 118., koji se odnosio na nametanje dodatne poreze naknade podnositeljima zahtjeva nakon upravnog postupka te, u kontekstu usporednog kaznenog postupka, njihovu osudu za poreznu prijevaru zbog istih propusta;
 - *Krombach protiv Francuske* (odl.), 2018., stavci 16. – 18. i 38. – 39., koji se odnosio na osudu podnositelja zahtjeva za kazneno djelo za događaje za koje je podnositelj ustvrdio da je u odnosu na njih prethodno oslobođen u Njemačkoj;
 - *Seražin protiv Hrvatske* (odl.), 2018., stavci 48. – 49., koji se odnosio na primjenu mjere isključenja kojom je osobi osuđenoj za kazneno djelo huliganstva zabranjeno prisustvovati športskim priredbama;
 - *Nodet protiv Francuske*, 2019., stavci 30. – 32., koji se odnosio na novčane kazne koje je izrekao regulator financijskih tržišta za manipulaciju cijenom dionica, a potom i kazneni sudovi za kazneno djelo ometanja pravilnog funkcioniranja financijskog tržišta u odnosu na iste dionice;
 - *Mihalache protiv Rumunjske* [VV], 2019., stavci 40. – 43., koji se odnosio na obnovu od strane višeg tijela kaznenog postupka koji je zamijenjen upravnom novčanom kaznom;
 - *Bajčić protiv Hrvatske*, 2020., stavak 14., koji se odnosio na kaznu izrečenu za prekoračenje dopuštene brzine, nakon koje je uslijedila osuda za kazneno djelo zbog izazivanja prometne nesreće sa smrtnim ishodom;
- Galović protiv Hrvatske*, 2021., stavak 123., koji se odnosio na nekoliko uzastopnih osuda za djela nasilja u obitelji.

130. U predmetu *Krombach protiv Francuske* (odl.), 2018., podnositelj zahtjeva prigovorio je povredi prava da ne bude dva puta suđen za ista djela jer je u Francuskoj osuđen za djela za koja je kazneni postupak u Njemačkoj bio obustavljen. Sud je ponovio da, kako se može vidjeti iz uvjeta te odredbe, članak 4. Protokola br. 7 ne sprječava suđenje ili kažnjavanje pojedinca na sudu države stranke Konvencije za kazneno djelo za koje je pojedinac oslobođen ili osuđen pravomoćnom presudom u drugoj državi stranci. Sud je smatrao da činjenica da su Francuska i Njemačka članice Europske unije i da pravo Unije daje transnacionalnu dimenziju načelu *non bis in idem* na razini EU-a nije bitna za pitanje primjenjivosti članka 4. Protokola br. 7 na dotični predmet. U tom pogledu, Sud je ponovio da nije nadležan primjenjivati propise EU-a ili ocjenjivati navodne povrede tih propisa, osim ako i u mjeri u kojoj su takve povrede možda dovele do kršenja prava i sloboda zajamčenih Konvencijom, te da Konvencija ne sprječava države stranke da pruže širu pravnu zaštitu prava i sloboda koje su zajamčene Konvencijom, neovisno o tome čine li to putem domaćeg prava, drugih međunarodnih ugovora ili prava Unije (stavci 38. – 39.).

K. Ostala pitanja

131. Sud je upućivao na pravo Europske unije ili je u njoj našao uporište i kad je ispitivao sljedeća pitanja:

- *postupovne obveze koje proizlaze iz prava na život (članak 2. Konvencije)*: u pogledu uvjeta za sudjelovanje brata žrtve ubojstva u kaznenom postupku (*Vanyo Todorov protiv Bugarske*, 2020., stavci 21. – 22. i 63. – 64.);
- *zaštitu žrtava kaznenih djela (članci 3. i 8. Konvencije)*: u vezi sa zahtjevima u pogledu prikupljanja i čuvanja iskaza koje su dala djeca utvrđenima u direktivama EU-a o zaštiti djece žrtava seksualnog zlostavljanja (*X i drugi protiv Bugarske* [VV], 2021., stavci 135. – 137., 192. i 217.; *R.B. protiv Estonije*, 2021., stavci 47. – 48. i 88.; vidi i, u pogledu odrasle žrtve, *J.L. protiv Italije*, 2021., stavci 69. i 120.);
- *prisilni rad i djelovanje za borbu protiv trgovanja ljudima (članak 4. Konvencije)*: u pogledu neodgovarajućeg odgovora vlasti na situaciju trgovanja ljudima koja je posljedica iskorištavanja ranjivosti radnika migranata bez dokumenata (*Chowdury i drugi protiv Grčke*,

2017., stavci 45. – 47. i 106. – 107.) i propusta domaćih vlasti da poduzmu mjere u skladu s međunarodnim standardima za zaštitu maloljetnika za koje se sumnja da su žrtve trgovine ljudima (*V.C.L. i A.N. protiv Ujedinjene Kraljevine*, 2021., stavci 106. i 158.);

- *nema kazne bez zakona (članak 7. Konvencije)*: u vezi s uzimanjem u obzir kazne izdržane u drugoj državi članici Europske unije u kontekstu Okvirne odluke o poštovanju presuda među državama članicama Europske unije u novom kaznenom postupku (*Arrozpide Sarasola i drugi protiv Španjolske*, 2018., stavci 73. – 77. i 124. – 127; vidi i *Picabea Ugalde protiv Španjolske* (odl.), 2019.), zahtjevom predvidljivosti u pogledu zakonodavstva kojim se prenosi direktiva Europske unije (*Georgouleas i Nestoras protiv Grčke*, 2020., stavci 22. i 66.) i zahtjevom predvidljivosti u odnosu na francusko zakonodavstvo kojim se definira pojam „lijek”, čija se definicija od riječi do riječi temeljila na europskoj direktivi (*Cantoni protiv Francuske*, 1996., stavci 12. – 17. i 30.);
- *retroaktivnu primjenu povoljnijeg kaznenog zakona (članak 7. Konvencije)*: u pogledu načela retroaktivne primjene povoljnijeg kaznenog zakona, koje proizlazi i iz sudske prakse Suda Europske unije kao dio ustavnih tradicija zajedničkih državama članicama (*Scoppola protiv Italije (br. 2)* [VV], 2009., stavci 37. – 38. i 105.). U predmetu *Soros protiv Francuske*, 2011., podnositelj zahtjeva prigovorio je činjenici da zakonodavstvo Europske unije o trgovanju na temelju povlaštenih informacija, koje je prema njegovu mišljenju bilo povoljnije za njega od domaćeg prava, nije primijenjeno u postupku protiv njega. Čak i pod pretpostavkom da je to točno, Sud je utvrdio da ne treba ispitati prigovor jer je domaće zakonodavstvo u svakom slučaju samo po sebi dovoljno predvidljivo (stavci 38. – 41. i 70.);
- *zaštitu okoliša*: u vezi s onečišćenjem s brodova i kaznenim djelima protiv okoliša (*Mangouras protiv Španjolske* [VV], 2010., stavci 36. – 43.) i dugotrajnim propustom vlasti da osiguraju prikupljanje, obradu i zbrinjavanje smeća (*Di Sarno i drugi protiv Italije*, 2012., stavci 52. – 56., 71. – 75., 108. i 111.; vidi i predmet *Locascia i drugi protiv Italije*, 2023., stavci 18. – 23., 83., 128., 135., 147., u kojem se Sud pozvao na relevantne presude Suda Europske unije u tom području da bi utvrdio činjenice predmeta);
- *slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi (članak 9. Konvencije)*: u vezi s pravom na prigovor savjesti u pogledu obnašanja vojne službe, na koje se upućuje u članku 10. stavku 2. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (*Bayatyan protiv Armenije* [VV], 2011., stavci 56. – 57., 74., 106.);
- *klanje životinja i slobodu vjeroispovijedi (članci 9. i 14. Konvencije)*: u vezi s odbijanjem vlasti da daju službeno odobrenje potrebno kako bi se omogućilo da se obredno klanje provede u skladu s pravilima judaizma (*Cha'are Shalom Ve Tsedek protiv Francuske* [VV], 2000., stavci 51. – 52.) ili zabranom obrednog klanja životinja bez prethodnog omamljivanja (*Executief van de Moslims van België i drugi protiv Belgije*, 2024., stavci 35. – 38.), u kojem slučaju je Sud napomenuo da je, za razliku od Konvencije, u pravu Unije dobrobit životinja izričito utvrđena kao cilj od općeg interesa (stavci 93. i 107.);
- *pravo na brak (članak 12. Konvencije)*: u pogledu upućivanja na muškarce i žene u Konvenciji, za razliku od Povelje Europske unije o temeljnim pravima (*Christine Goodwin protiv Ujedinjene Kraljevine* [VV], 2002., stavci 58. i 100.; *I. protiv Ujedinjene Kraljevine* [VV], 2002., stavci 41. i 80.). U predmetu *Schalk i Kopf protiv Austrije*, 2010., Sud je uzeo u obzir Povelju EU-a o temeljnim pravima kad je utvrdio da pravo na brak sadržano u članku 12. Konvencije u svim okolnostima više ne bi trebalo biti ograničeno na brak između dviju osoba suprotnog spola (stavci 24. – 26. i 60. – 61.);
- *lišenje slobode i zlorabu ovlasti (članak 18. Konvencije)*: u pogledu pojma zlorabe ovlasti u kontekstu istražnog zatvora vođe oporbene stranke iz razloga koji nisu povezani s kaznenim djelom za koje ga se sumnjičilo (*Merabishvili protiv Gruzije* [VV], 2017., stavci 155. – 156. i 306.);

- *slobodu kretanja (članak 2. Protokola br. 4)*: u pogledu mjere protjerivanja zastupnice u Europskom parlamentu s teritorija i zabrane ponovnog ulaska (*Piermont protiv Francuske*, 1995., stavci 31. – 35.) te nekoliko zabrana napuštanja zemlje izrečenih državljaninu EU-a zbog osude za kazneno djelo (*Nalbantski protiv Bugarske*, 2011., stavci 28. – 29., 59. i 62.);
- *pravo pojedinca da uđe na područje vlastite države (članak 3. stavak 2. Protokola br. 4)*: u pogledu konzularne zaštite građana EU-a, u predmetu koji se odnosio na odbijanje od strane francuskih vlasti repatrijacije državljanke zatočenih s njihovom djecom u kampovima pod kurdsom kontrolom nakon pada „Islamske Države” (*H.F. i drugi protiv Francuske* [VV], 2022., stavci 133. – 137., 258., 269.).

Popis navedenih predmeta

Sudska praksa navedena u ovom Vodiču odnosi se na presude ili odluke koje je donio Sud te na odluke i izvješća nekadašnje Europske komisije za ljudska prava („Komisija”).

Ako nije drukčije naznačeno, sva upućivanja odnose se na presude o osnovanosti koje je donijelo vijeće Suda. Kratica „(odl.)” znači da se upućivanje odnosi na odluku Suda, a „[VV]” da je predmet bio pred velikim vijećem.

Hiperveze na predmete navedene u elektroničkoj inačici Vodiča upućuju čitatelja na bazu HUDOC (<<http://hudoc.echr.coe.int>>) koja omogućuje uvid u sudsku praksu Suda (u presude i odluke velikog vijeća, vijeća i odbora, predmete o koji su komunicirani državi, savjetodavna mišljenja i pravne sažetke iz Informativne bilješke o sudskoj praksi) i na sudsku praksu nekadašnje Komisije (odluke i izvješća) te rezolucije Odbora ministara.

Sud svoje presude i odluke donosi na engleskom i/ili francuskom, svoja dva službena jezika. HUDOC sadrži i prijevode mnogih važnih predmeta na više od trideset neslužbenih jezika te poveznice na oko stotinu *online* zbirki prakse Suda koje su izradile treće strane.

—A—

A i B protiv Norveške [VV], br. 24130/11 i 29758/11, 15. studenoga 2016.
A.M.E. protiv Nizozemske (odl.), br. 51428/10, 13. siječnja 2015.
Adorisio i drugi protiv Nizozemske (odl.), br. 47315/13 i dva druga zahtjeva, 9. travnja 2015.
Advance Pharma Sp. z o.o. protiv Poljske, br. 1469/20, 3. veljače 2022.
Al-Dulimi i Montana Management Inc. protiv Švicarske [VV], br. 5809/08, 21. lipnja 2016.
Andreasen protiv Ujedinjene Kraljevine i 26 drugih država članica Europske unije (odl.) [odbor], br. 28827/11, 31. ožujka 2015.
Antonopoulou protiv Grčke (odl.), br. 46505/19, 19. siječnja 2021.
Aon Conseil et Courtage S.A. i Christian de Clarens S.A. protiv Francuske, br. 70160/01, 25. siječnja 2007.
Aristimuño Mendizabal protiv Francuske, br. 51431/99, 17. siječnja 2006.
Arlewin protiv Švedske, br. 22302/10, 1. ožujka 2016.
Arrozpide Sarasola i drugi protiv Španjolske, br. 65101/16 i dva druga zahtjeva, 23. listopada 2018.
Astikos Kai Paratheristikos Oikodomikos Synetairismos Axiomatikon i Karagiorgos protiv Grčke (odl.), br. 29382/16 i 489/17, 9. svibnja 2017.
Avotiņš protiv Latvije [VV], br. 17502/07, 23. svibnja 2016.

—B—

„Bulves” AD protiv Bugarske, br. 3991/03, 22. siječnja 2009.
B i C protiv Švicarske, br. 889/19 i 43987/16, 17. studenoga 2020.
Bajčić protiv Hrvatske, br. 67334/13, 8. listopada 2020.
Bărbulescu protiv Rumunjske [VV], br. 61496/08, 5. rujna 2017.
Barrow protiv Ujedinjene Kraljevine, br. 42735/02, 22. kolovoza 2006.
Bayatyan protiv Armenije [VV], br. 23459/03, 7. srpnja 2011.
Baydar protiv Nizozemske, br. 55385/14, 24. travnja 2018.
Benedik protiv Slovenije, br. 62357/14, 24. travnja 2018.
Biancardi protiv Italije, br. 77419/16, 25. studenoga 2021.

Biao protiv Danske [VV], br. 38590/10, 24. svibnja 2016.
Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjene Kraljevine [VV], br. 58170/13 i dva druga zahtjeva, 25. svibnja 2021.
Bio Farmland Betriebs S.R.L. protiv Rumunjske, br. 43639/17, 13. srpnja 2021.
Bivolaru i Moldovan protiv Francuske, br. 40324/16 i 12623/17, 25. ožujka 2021.
Bley protiv Njemačke (odl.), 68475/10, 25. lipnja 2019.
Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske [VV], br. 45036/98, ECHR 2005-VI
Breyer protiv Njemačke, br. 50001/12, 30. siječnja 2020.
Büttner i Krebs protiv Njemačke (odl.), br. 27547/18, 4. lipnja 2024.

—C—

C protiv Rumunjske, br. 47358/20, 30. kolovoza 2022.
Cantoni protiv Francuske, 15. studenoga 1996., *Izvješća o presudama i odlukama 1996-V*
Carrefour Francuska protiv Francuske (odl.), br. 37858/14, 1. listopada 2019.
Centrum för rättvisa protiv Švedske [VV], br. 35252/08, 25. svibnja 2021.
Cha'are Shalom Ve Tsedek protiv Francuske [VV], br. 27417/95, ECHR 2000-VII
Chowdury i drugi protiv Grčke, br. 21884/15, 30. ožujka 2017.
Christine Goodwin protiv Ujedinjene Kraljevine [VV], br. 28957/95, ECHR 2002-VI
Confédération française démocratique du travail protiv Europskih zajednica, br. 8030/77, odluka Komisije od 10. srpnja 1978., OI 13
Connolly protiv 15 država članica Europske unije (odl.), br. 73274/01, 9. prosinca 2008.
Coöperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij U.A. protiv Nizozemske (odl.), br. 13645/05, ECHR 2009
Coopérative des agriculteurs de la Mayenne i Coopérative laitière Maine-Anjou protiv Francuske (odl.), br. 16931/04, ECHR 2006-XV
Correia de Matos protiv Portugala [VV], br. 56402/12, 4. travnja 2018.

—D—

D.A. i drugi protiv Poljske, br. 51246/17, 8. srpnja 2021.
D.H. i drugi protiv Češke Republike [VV], br. 57325/00, ECHR 2007-IV
Dabo protiv Švedske, br. 12510/18, 18. siječnja 2024.
da Conceição Mateus i Santos Januário protiv Portugala (odl.), br. 62235/12 i 57725/12, 8. listopada 2013.
da Silva Carvalho Rico protiv Portugala (odl.), br. 13341/14, 1. rujna 2015.
Dalea protiv Francuske (odl.), br. 964/07, 2. veljače 2010.
Darboe i Camara protiv Italije, br. 5797/17, 21. srpnja 2022.
De Ciantis protiv Italije (odl.), br. 39386/10, 16 prosinca 2014.
De Sousa protiv Portugala (odl.), br. 28/17, 7. prosinca 2021.
Delfi AS protiv Estonije [VV], br. 64569/09, ECHR 2015
Demir i Baykara protiv Turske [VV], br. 34503/97, ECHR 2008
Dhahbi protiv Italije, br. 17120/09, 8. travnja 2014.
Di Sarno i drugi protiv Italije, br. 30765/08, 10. siječnja 2012.
Dolińska-Ficek i Ozimek protiv Poljske, br. 49868/19 i jedan drugi zahtjev, 8. studenoga 2021.
Drelon protiv Francuske, br. 3153/16 i 27758/18, 8. rujna 2022.
Dupré protiv Francuske (odl.), br. 77032/12, 3. svibnja 2016.

—E—

E.B. protiv Ujedinjene Kraljevine (odl.), br. 63019/10, 20. svibnja 2014.
Ecodefence i drugi protiv Rusije, br. 9988/13 i 60 drugih zahtjeva, 14. lipnja 2022.
Ekimdzhiev i drugi protiv Bugarske, br. 70078/12, 11. siječnja 2022.
Emesa Sugar N.V. protiv Nizozemske (odl.), br. 62023/00, 13. siječnja 2005.
Executief van de Moslims van België i drugi protiv Belgije, br. 16760/22 i osam drugih zahtjeva, 13. veljače 2024.

—F—

F.G. protiv Švedske [VV], br. 43611/11, 23. ožujka 2016.
Freire Lopes protiv Portugala (odl.), br. 58598/21, 31. siječnja 2023.

—G—

G.I.E.M. S.R.L. i drugi protiv Italije [VV], br. 1828/06 i dva druga zahtjeva, 28. lipnja 2018.
G.N. i drugi protiv Italije, br. 43134/05, 1. prosinca 2009.
Galović protiv Hrvatske, br. 45512/11, 31. kolovoza 2021.
Georgouleas i Nestoras protiv Grčke, br. 44612/13 i 45831/13, 28. svibnja 2020.
Giza protiv Poljske (odl.), br. 1997/11, 23. listopada 2012.
Gray protiv Njemačke, br. 49278/09, 22. svibnja 2014.
Greens i M.T. protiv Ujedinjene Kraljevine, br. 60041/08 i 60054/08, ECHR 2010 (izvadci)
Grifhorst protiv Francuske, br. 28336/02, 26. veljače 2009.
Grzęda protiv Poljske [VV], br. 43572/18, 15. ožujka 2022.
Guberina protiv Hrvatske, br. 23682/13, 22. ožujka 2016.
Guðmundur Andri Ástráðsson protiv Islanda [VV], br. 26374/18, 1. prosinca 2020.

—H—

H.F. i drugi protiv Francuske [VV], br. 24384/19 i 44234/20, 14. rujna 2022.
Halet protiv Luksemburga [VV], br. 21884/18, 14. veljače 2023.
Harisch protiv Njemačke, br. 50053/16, 11. travnja 2019.
Heracles S.A. General Cement Company protiv Grčke (odl.), br. 55949/13, 11. listopada 2016.
Hirsi Jamaa i drugi protiv Italije [VV], br. 27765/09, ECHR 2012
Hurbain protiv Belgije [VV], br. 57292/16, 4. srpnja 2023.

—I—

I. protiv Ujedinjene Kraljevine [VV], br. 25680/94, 11. srpnja 2002.
Ibrahim i drugi protiv Ujedinjene Kraljevine [VV], br. 50541/08 i tri druga zahtjeva, 13. rujna 2016.
Ignatova i drugi protiv Ujedinjene Kraljevine (odl.), br. 46706/08, 18. ožujka 2014.
Ilias i Ahmed protiv Mađarske [VV], br. 47287/15, 21. studenoga 2019.
Imeri protiv Hrvatske, br. 77668/14, 24. lipnja 2021.
Internationale Humanitäre Hilfsorganisation e. v. protiv Njemačke, br. 11214/19, 10. listopada 2023.
Ioviṭoni i drugi protiv Rumunjske (odl.), br. 57583/10, 1245/11 i 4189/11, 3. travnja 2012.

—J—

J.A. i drugi protiv Italije, br. 21329/18, 30. ožujka 2023.
J.K. i drugi protiv Švedske [VV], br. 59166/12, 23. kolovoza 2016.
J.L. protiv Italije, br. 5671/16, 27. svibnja 2021.
Jehovini svjedoci protiv Finske, br. 31172/19, 9. svibnja 2023.
Jeunesse protiv Nizozemske [VV], br. 12738/10, 3. listopada 2014.
John protiv Njemačke (odl.), br. 15073/03, 13. veljače 2007.
Jurčić protiv Hrvatske, br. 54711/15, 4. veljače 2021.
Juszczyszyn protiv Poljske, br. 35599/20, 6. listopada 2022.

—K—

K.I. protiv Francuske, br. 5560/19, 15. travnja 2021.
Kalda protiv Estonije (br. 2), br. 14581/20, 6. prosinca 2022.
Karoussiotis protiv Portugala, br. 23205/08, ECHR 2011 (izvadci)
Khasanov i Rakhmanov protiv Rusije [VV], br. 28492/15 i 49975/15, 29. travnja 2022.
Konkurrenten.no AS protiv Norveške (odl.), br. 47341/15, 5. studenoga 2019.
Könyv-Tár Kft i drugi protiv Mađarske, br. 21623/13, 16. listopada 2018.
Koua Poirrez protiv Francuske, br. 40892/98, ECHR 2003-X
Koufaki i ADEDY protiv Grčke (odl.), br. 57665/12 i 57657/12, 7. svibnja 2013.
Kövesi protiv Rumunjske, br. 3594/19, 5. svibnja 2020.
Krikorian protiv Francuske (odl.), br. 6459/07, 26. studenoga 2013.
Krombach protiv Francuske (odl.), br. 67521/14, 20. veljače 2018.
Kudrevičius i drugi protiv Litve [VV], br. 37553/05, ECHR 2015
Kulinski i Sabev protiv Bugarske, br. 63849/09, 21. srpnja 2016.
Kurban protiv Turske, br. 75414/10, 24. studenoga 2020.
Kurt protiv Austrije [VV], br. 62903/15, 15. lipnja 2021.

—L—

L.B. protiv Mađarske [VV], br. 36345/16, 9. ožujka 2023.
La société Etablissement Biret et CIE S.A. protiv 15 država članica Europske unije (odl.), br. 13762/04, 9. prosinca 2008.
Laurus Invest Hungary KFT i drugi protiv Mađarske (odl.), br. 23265/13 i pet drugih zahtjeva, ECHR 2015 (izvadci)
Lechouritou i drugi protiv Njemačke i 26 drugih država članica Europske unije (odl.) [odbor], br. 37937/07, 3. travnja 2012.
Lekić protiv Slovenije [VV], br. 36480/07, 11. prosinca 2018.
Locascia i drugi protiv Italije, br. 35648/10, 19. listopada 2023.
Lohuis i drugi protiv Nizozemske (odl.), br. 37265/10, 30. travnja 2013.
López Ribalda i drugi protiv Španjolske [VV], br. 1874/13 i 8567/13, 17. listopada 2019.

—M—

M. & Co. protiv savezne Republike Njemačke, br. 13258/87, odluka Komisije od 9. veljače 1990., Odluke i izvješća (OI) 64, str. 146
M.A. protiv Danske [VV], br. 6697/18, 9. srpnja 2021.
M.A. i drugi protiv Litve, br. 59793/17, 11. prosinca 2018.

M.D. i A.D. protiv Francuske, br. 57035/18, 22. srpnja 2021.
M.H. i drugi protiv Hrvatske, br. 15670/18 i 43115/18, 18. studenoga 2021.
M.K. protiv Grčke, br. 51312/16, 1. veljače 2018.
M.K. i drugi protiv Poljske, br. 40503/17 i dva druga zahtjeva, 23. srpnja 2020.
M.L. i W.W. protiv Njemačke, br. 60798/10 i 65599/10, 28. lipnja 2018.
M.M.R. protiv Nizozemske (odl.), br. 64047/10, 24. svibnja 2016.
M.N. i drugi protiv Belgije [VV] (odl.), br. 3599/18, 5. svibnja 2020.
M.S.S. protiv Belgije i Grčke [VV], br. 30696/09, ECHR 2011
Magyar Helsinki Bizottság protiv Mađarske [VV], br. 18030/11, 8. studenoga 2016.
Mamatas i drugi protiv Grčke, br. 63066/14 i dva druga zahtjeva, 21. srpnja 2016.
Mangouras protiv Španjolske [VV], br. 12050/04, ECHR 2010
Marchiani protiv Francuske (odl.), br. 30392/03, 27. svibnja 2008.
Matthews protiv Ujedinjene Kraljevine [VV], br. 24833/94, ECHR 1999-I
Meftah i drugi protiv Francuske [VV], br. 32911/96 i dva druga zahtjeva, ECHR 2002-VII
Mentzen protiv Latvije (odl.), br. 71074/01, ECHR 2004-XII
Merabishvili protiv Gruzije [VV], br. 72508/13, 28. studenoga 2017.
Micallef protiv Malte [VV], br. 17056/06, ECHR 2009
Michaud protiv Francuske, br. 12323/11, ECHR 2012
Michnea protiv Rumunjske, br. 10395/19, 7. srpnja 2020.
Mihaela Mihai Neagu protiv Rumunjske (odl.), br. 66345/09, 6. ožujka 2014.
Mihalache protiv Rumunjske [VV], br. 54012/10, 8. srpnja 2019.
Molla Sali protiv Grčke [VV], br. 20452/14, 19. prosinca 2018.
Monedero Angora protiv Španjolske (odl.), br. 41138/05, ECHR 2008
Monedero i drugi protiv Francuske (odl.), br. 32798/06, 2. veljače 2010.
Moraru protiv Rumunjske, br. 64480/19, 8. studenoga 2022.
Moraru i Marin protiv Rumunjske, br. 53282/18 i 31428/20, 20. prosinca 2022.
Moustahi protiv Francuske, br. 9347/14, 25. lipnja 2020.
Mucha protiv Slovačke, br. 63703/19, 25. studenoga 2021.
Muhammad i Muhammad protiv Rumunjske [VV], br. 80982/12, 15. listopada 2020.
Muzamba Oyaw protiv Belgije (odl.), br. 23707/15, 28. veljače 2017.

—N—

N.D. i N.T. protiv Španjolske [VV], br. 8675/15 i 8697/15, 13. veljače 2020.
N.H. i drugi protiv Francuske, br. 28820/13 i dva druga zahtjeva, 2. srpnja 2020.
Nacionalni savez sportskih udruga i saveza (FNASS) i drugi protiv Francuske, br. 48151/11 i 77769/13, 18. siječnja 2018.
Naït-Liman protiv Švicarske [VV], br. 51357/07, 15. ožujka 2018.
Nalbantski protiv Bugarske, br. 30943/04, 10. veljače 2011.
Napotnik protiv Rumunjske, br. 33139/13, 20. listopada 2020.
Nacionalni savez sportskih udruga i saveza (FNASS) i drugi protiv Francuske, br. 48151/11 i 77769/13, 18. siječnja 2018.
Neulinger i Shuruk protiv Švicarske [VV], br. 41615/07, ECHR 2010
Nodet protiv Francuske, br. 47342/14, 6. lipnja 2019.
Norveški savez sindikata (LO) i Norveški sindikat transportnih radnika (NTF) protiv Norveške, br. 45487/17, 10. lipnja 2021.

—O—

Occhetto protiv Italije (odl.), br. 14507/07, 12. studenoga 2013.

Ojei protiv Nizozemske (odl.), br. 64724/10, 14. ožujka 2017.

O'Sullivan McCarthy Mussel Development Ltd protiv Irske, br. 44460/16, 7. lipnja 2018.

—P—

Paci protiv Belgije, br. 45597/09, 17. travnja 2018.

Pafitis i drugi protiv Grčke, 26. veljače 1998, *Izvješća* 1998-I

Pajqk i drugi protiv Poljske, br. 25226/18 i tri druga zahtjeva, 24. listopada 2023.

Parti nationaliste basque – Organisation régionale d'Iparralde protiv Francuske, br. 71251/01, ECHR 2007-II

Perinçek protiv Švicarske [VV], br. 27510/08, ECHR 2015 (izvadci)

Picabea Ugalde protiv Španjolske (odl.), br. 3083/17, 26. ožujka 2019.

Piermont protiv Francuske, 27. travnja 1995., Serija A br. 314

Pintar i drugi protiv Slovenije, br. 49969/14 i četiri druga zahtjeva, 14. rujna 2021.

Pirozzi protiv Belgije, br. 21055/11, 17. travnja 2018.

Pönkä protiv Estonije, br. 64160/11, 8. studenoga 2016.

Pop i drugi protiv Rumunjske (odl.), br. 54494/11 i dva druga zahtjeva, 2. travnja 2019.

Popov protiv Francuske br. 39472/07 i 39474/07, 19. siječnja 2012.

Posti i Rahko protiv Finske, br. 27824/95, ECHR 2002-VII

Povse protiv Austrije (odl.), br. 3890/11, 18. lipnja 2013.

—R—

R protiv Francuske, br. 49857/20, 30. kolovoza 2022.

R.B. protiv Estonije, br. 22597/16, 22. lipnja 2021.

R.M. i drugi protiv Francuske, br. 33201/11, 12. srpnja 2016.

R.R. i drugi protiv Mađarske, br. 36037/17, 2. ožujka 2021.

Ramaer i Van Willigen protiv Nizozemske (odl.), br. 34880/12, 23. listopada 2012.

Reczkowicz protiv Poljske, br. 43447/19, 22. srpnja 2021.

Repcevirág Szövetkezet protiv Mađarske, br. 70750/14, 30. travnja 2019.

Rinau protiv Litve, br. 10926/09, 14. siječnja 2020.

Romeo Castaño protiv Belgije, br. 8351/17, 9. srpnja 2019.

Roman Zakharov protiv Rusije [VV], br. 47143/06, ECHR 2015

Royer protiv Mađarske, br. 9114/16, 6. ožujka 2018.

Rutar i Rutar Marketing D.O.O. protiv Slovenije, br. 21164/20, 15. prosinca 2022.

—S—

SA-Capital Oy protiv Finske, br. 5556/10, 14. veljače 2019.

S.A. Dangeville protiv Francuske, br. 36677/97, ECHR 2002-III

S.S. i drugi protiv Mađarske, br. 56417/19 i 44245/20, 12. listopada 2023.

Saadi protiv Italije [VV], br. 37201/06, ECHR 2008

Sanofi Pasteur protiv Francuske, br. 25137/16, 13. veljače 2020.

Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske [VV], br. 931/13, 27. lipnja 2017.

Schalk i Kopf protiv Austrije, br. 30141/04, ECHR 2010

Schipani i drugi protiv Italije, br. 38369/09, 21. srpnja 2015.

Scoppola protiv Italije (br. 2) [VV], br. 10249/03, 17. rujna 2009.

Segi i Gestoras Pro-Amnistía i drugi protiv Njemačke, Austrije, Belgije, Danske, Španjolske, Finske, Francuske, Grčke, Irske, Italije, Luksemburga, Nizozemske, Portugala, Ujedinjene Kraljevine i Švedske (odl.), br. 6422/02 i 9916/02, ECHR 2002-V
Seražin protiv Hrvatske (odl.), br. 19120/15, 9. listopada 2018.
Sergey Zolotukhin protiv Rusije [VV], br. 14939/03, ECHR 2009
Shahzad protiv Mađarske, br. 12625/17, 8. srpnja 2021.
Shaw protiv Mađarske, br. 6457/09, 26. srpnja 2011.
Shiksaitov protiv Slovačke, br. 56751/16 i 33762/17, 10. prosinca 2020.
Škoberne protiv Slovenije, br. 19920/20, 15. veljače 2024.
Šneerson i Campanella protiv Italije, br. 14737/09, 12. srpnja 2011.
Société Guérin Automobiles protiv 15 država članica Europske unije (odl.), br. 51717/99, 4. srpnja 2000.
Somorjai protiv Mađarske, br. 60934/13, 28. kolovoza 2018.
Soros protiv Francuske, br. 50425/06, 6. listopada 2011.
Spasov protiv Rumunjske, br. 27122/14, 6. prosinca 2022.
Stapleton protiv Irske (odl.), br. 56588/07, ECHR 2010
Stec i drugi protiv Ujedinjene Kraljevine [VV], br. 65731/01 i 65900/01, ECHR 2006-VI
Stoyan Nikolov protiv Bugarske, br. 68504/11, 20. srpnja 2021.
Strack i Richter protiv Njemačke (odl.), br. 28811/12 i 50303/12, 5. srpnja 2016.
Sufi i Elmi protiv Ujedinjene Kraljevine, br. 8319/07 i 11449/07, 28. lipnja 2011.

—T—

Tamiz protiv Ujedinjene Kraljevine (odl.), br. 3877/14, 19. rujna 2017.
Tarakhel protiv Švicarske [VV], br. 29217/12, ECHR 2014 (izvadci)
Terebus protiv Portugala, br. 5238/10, 10. travnja 2014.
Tête protiv Francuske, br. 11123/84, odluka Komisije od 9. prosinca 1987., OI 54, str. 52 – 60
The J. Paul Getty Trust i drugi protiv Italije, br. 35271/19, 2. svibnja 2024.
Thimothawes protiv Belgije, br. 39061/11, 4. travnja 2017.
Todorov i drugi protiv Bugarske, br. 50705/11 i šest drugih zahtjeva, 13. srpnja 2021.
Tuleya protiv Poljske, br. 21181/19 i 51751/20, 6. srpnja 2023.

—U—

Udruge vlasnika šuma u zajedničkom vlasništvu Porceni Pleșa i Piciorul Bătrân Banciu protiv Rumunjske, br. 46201/16 i 47379/18, 28. studenoga 2023.
Udruženje „Majke Srebrenice” i drugi protiv Nizozemske (odl.), br. 65542/12, 11. lipnja 2013.
Ullens de Schooten i Rezabek protiv Belgije, br. 3989/07 i 38353/07, 20. rujna 2011.

—V—

V.C.L. i A.N. protiv Ujedinjene Kraljevine, br. 77587/12 i 74603/12, 16. veljače 2021.
Vallianatos i drugi protiv Grčke [VV], br. 29381/09 i 32684/09, ECHR 2013 (izvadci)
Vanyo Todorov protiv Bugarske, br. 31434/15, 21. srpnja 2020.
Vavrička i drugi protiv Češke Republike [VV], br. 47621/13 i pet drugih zahtjeva, 8. travnja 2021.
Veres protiv Španjolske, br. 57906/18, 8. studenoga 2022.
Vergauwen i drugi protiv Belgije (odl.), br. 4832/04, 10. travnja 2012.
Veriter protiv Francuske, br. 31508/07, 14. listopada 2010.
Vilho Eskelinen i drugi protiv Finske [VV], br. 63235/00, ECHR 2007-II

Vizgirda protiv Slovenije, br. 59868/08, 28. kolovoza 2018.

—W—

Wałęsa protiv Poljske, br. 50849/21, 23. studenoga 2023.

Walker protiv Ujedinjene Kraljevine, br. 37212/02, 22. kolovoza 2006.

West protiv Mađarske (odl.), br. 5380/12, 25. lipnja 2019.

Willems protiv Nizozemske (odl.), br. 57294/16, 9. studenoga 2021.

—X—

X protiv Latvije [VV], br. 27853/09, ECHR 2013

X i drugi protiv Bugarske [VV], br. 22457/16, 2. veljače 2021.

Xero Flor w Polsce sp. z o.o. protiv Poljske, br. 4907/18, 7. svibnja 2021.

Xhoxhaj protiv Albanije, br. 15227/19, 9. veljače 2021.